

præclarior erat universæ terræ Israel. Erat etiam A Bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem. In omni autem spatio vitæ ejus non fuit, qui perturbaret Israel, et post mortem ejus annis multis.

Die autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

Die autem victoriæ hujus festivitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, et colitur a Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem.

Explicit liber Judith.

## VETERIS TESTAMENTI VOLUMINA DUO JOB ET PSALTERIUM

Ex Græcis exemplaribus sive ex Origenis Hexaplati editione

A S. HIERONYMO IN LATINUM CONVERSA,

Cum asteriscorum atque obelorum notis.

### J. MARTIANÆI ADMONITIO IN OPUS SUBSEQUENS.

*Librum Job quem olim juxta Septuaginta, additis obelis et asteriscis, in Latinum verterat Hieronymus, multis retro sæculorum spatiis jacentem in pulvere, de bibliotheca Majoris-Monasterii tandem relevatorum, ad nos mirissime cunctabundus transmisit R. P. Dominus Claudius Martin: cujus sane officiis ac benevolentia editionem novam S. Hieronymi plurimum debere profitemur. Ut vero ad nos pervenit pretiosissimum illud antiquitatis sacræ monumentum maxima statim aviditate integrum revolvimus: curiosisque oculis cuncta perlustrantes, ipsi scimus hunc esse librum comperimus, quem suo tempore tanti fecit Augustinus, ut admirabilem prædicarit interpretis Hieronymi diligentiam ac fidem. Quantum autem incuriæ et cladis volumen Jobi incesserit, priusquam apud Græcos Origenes, apud Latinos vero Hieronymus, ipsam sartum lectum effecissent, non solum ejusdem Hieronymi præfatiunculæ, sed Origenis etiam Adamantii ac quorundam aliorum antiquorum scriptorum attestantur verba. Ideo aliquod operæ pretium fuerit hujusmodi auctorum de libro Job testimonia proponisse in fronte voluminis: his namque præviis veterum Patrum documentis facilius nobis concedent æqui rerum aestimatores, manifesta exscriptorum vitia radarguere omniaque nonnulla repete, obelorum dios necnon asteriscorum signa, quæ notatiorum incogitantia præternissa sunt vel perturbata in manuscripto codice. Cæterum puncta diu crassiora non nunquam supplere curavimus, ac definienda quæ sub asteriscis et obelis posita sunt: quia subtracis hisce terminis obeli vel asterisci, majori patent omnia confusioni quam si nulla apparent id genus signa. Quomodo enim lector deprehendet continentiam eorum quæ sub asteriscis notantur, nisi terminos viderit suis locis præfixitos? Itaque ne casso labore egregium adeo opus a nobis ederetur, necessitate compulsis omnia puncta aliquot in locis apponere non timemus; certi aliunde eadem duo puncta eodemque consilio ab Hieronymo fuisse impressa in sua posteriori Psalmorum emendatione. Hæc in genere præmonuisse sit satis: cætera suis locis infra dicentur.*

### PATRUM VETERUM TESTIMONIA DE LIBRO JOB.

*Ex epistola Origenis ad Africanum.*

Sed et in Job, ab illo loco, Scriptum est autem illum resurrecturum cum iis quos suscitavit Dominus, ad finem usque quæcumque sequuntur desunt apud Hebræos: quamobrem nec apud Aquilam exstant; apud Septuaginta autem et Theodotionem ea sunt quæ tantumdem valent inter se. Mille quoque alia invenimus in Job in vobris exemplaribus quæ et minus et plus habent quam apud Judæos: minus quidem, cum surgens mane obtulit pro iis sacrificia secundum numerum ipsorum [vitulum unum pro peccato pro animabus eorum]. Et cum accederent angeli Dei, ut starent coram Deo, venit quoque diabolus cum illis; hoc: Circumiens terram et perambulans eam. Præter ea post hæc verba: Dominus dedit, Dominus abstulit, apud Hebræos non erat illud: Sicut Domino placuit, sic factum est. Plura sunt autem in nostris quam in Hebræis: quando dixit Job uxori ejus, ab illo loco: Quousque perseverabis [dicendo:

B Ecce, manebo adhuc parum expectans spem salutis meæ, usque ad hæc verba: ut requiescam ab ærumnis et doloribus meis, qui me nunc constringunt]. Nam hæc tantum verba mulieris [subaudi in Hebræico] scripta sunt: Die verbum contra Dominum, et morere. Rursum plurima per medium totum Jobum apud Hebræos posita reperiuntur; non item apud nos. Et sæpe quidem quatuor vel tres versus interdum et quatuordecim, et sedecim, et novemdecim. Et quid me oportet hæc enumerare? quæ multo labore collegimus, ne nos lateret discrimen Judaicorum nostrorumque exemplarium.

*Ex Hesychio apud Usserium Armachanum epist. ad Ludovic. Capellum.*

Hesychius vel quicumque ineditarum in Libros sacros Hypothesium auctor fuit, distinctione adhibita, librum Job sine asteriscis quidem 1600 στίχους habuisse notat; cum asteriscis vero 2200.

Ex epistola 74, alias 10, S. Augustini ad Hieronymum.

A Ex Præfatione Hieronymi in suam translationem libri Job ex Hebræo.

In hac autem epistola hoc addo, quod postea didicimus, ex Hebræo Job a te interpretatum, cum jam quendam haberemus interpretationem tuam ejusdem prophetæ ex Græco eloquio versam in Latinum; ubi tamen asteriscis notasti quæ in Hebræo sunt, et in Græco desunt, obelis autem quæ in Græco inveniuntur, et in Hebræo non sunt: tam mirabili diligentia, ut quibusdam in locis ad verba singula, singulas stellas videamus: significantes eadem verba esse in Hebræo, in Græco autem non esse. *Advertat lector, hac Hieronymi versione usum fuisse Augustinum libro Annotationum in Job: prætermissis tamen hujusmodi signis asteriscorum et obelorum.*

Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus susceperunt: aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest, ut quos plura intermisisse perspexerint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur: præcipue in Job, cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima voluminis detruncabitur: et hoc dumtaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos ante eam translationem quam sub asteriscis et obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus desunt: ut decurtatus et laceratus corrosusque liber, fœditatem sui publice legentibus præbeat.

## PRÆFATIO HIERONYMI IN LIBRUM JOB.

Si aut fœcellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore vultus mei comederem panem, et ventris opus sollicita mente tractarem: nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta sententiam Salvatoris volo operari cibem, qui non perit, et antiquam divinorum Voluminum viam, sentibus virgultisque purgare, mihi genuinus infigitur: corrector vitiorum falsarius vocor, et errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisque vitia placeant, dum magis pulchros habere malunt codices, quam emendatos. Quapropter, o Paula et Eustochium, unicum nobilitatis et humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisquo, munusculo monachorum, spiritualia hæc et mansura dona suscipite: ac beatum Job qui adhuc apud La-

tinios jacebat in stercore, et vermibus scatebat errorum, integrum, immaculatumque gaudete. Quomodo enim probatione atque victoria dupliciter universa ei sunt reddita: ita ego in lingua nostra (o audacter loquor) feci eum habere quæ amiserat. Igitur et vos, et unumquemque lectorem solita Præfatione commoneo, et in principiis librorum eadem semper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas + videritis, sciatis ea quæ subjecta sunt in Hebræis voluminibus non haberi. Porro ubi stellæ imago fulserit ✕ ex Hebræo in nostro sermone addita. Nec non et illa quæ <sup>d</sup> habere videbamur, et ita corrupta erant, ut sensum legentibus tollerent, orantibus vobis, magno labore correxi; <sup>e</sup> magis utile quid ex otio meo Christi Ecclesiis venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

<sup>a</sup> Errore librariorum septem mss. vel amplius legunt hoc modo, *michi geminus infigitur*. In canone S. Germani a Pratis: additum est verbum *error*, id est, *error mihi geminus infigitur*: editi retinent omnium mss. depravationes, in iis enim ita legunt Erasmus ac Marianus, *error mihi geminus infigitur*. Phrasis vero isthæc, *geminum infigere*, familiaris erat Hieronymo, uti liquet ex hoc loco libri primi Apologiæ adversus Rufinum: *Me hominem maledicum, omnium detractorem* (esse dicit), *in præcessores meos geminum semper infigere*, ex Sætyr. 1 Persii, et 5 Juvenalis similes locutiones depromptæ nobis videntur. MART.

<sup>b</sup> Male quidam mss., *geminus*. Passim, quod et Martian. notat, hæc utitur phrasi Hieronymus. Alicubi addit et *dentem*, ut in Præf. ad Chronicum. *Nec ignoro multos fore, qui huic volumini geminum dentem infigant.*

<sup>c</sup> Stupenda hic occurrit veterum librariorum temeritas, qua ausi sunt in mss. codicibus fere omnibus tollere de medio verba hæc, o Paula et Eustochium: ac eorum loco ista substituere, o fratres charissimi: quasi indignè ferentes quod Hieronymus lucubrationes suas mulieribus dedicasset. Idem invidia livor

C apparet in præfatione ad libros Salomonis, quam typis melioribus in fine Bibliothecæ edendam polliciti sumus supra, cum de hisce voluminibus disputatio instituta est. Cæterum flabellum de quo hic loci loquitur Hieronymus, inter monachorum munuscula ipsum computans, erat instrumentum præcipue ad excitandum ignem, vel ad abigendas muscas: atque id genus flabelli tenebat manu sua Eustochium, dum Paulæ matri in lectulo decumbenti, jam jamque obituræ assisteret. Vide Epitaphium Paulæ apud Hieronymum. MART.

<sup>c</sup> Quamplures mss. cum editis, *ut audacter loquar*. MART.

<sup>d</sup> In pluribus mss. ac in editis, *quæ haberi videbantur*. Consequenter pro *ex otio meo*, decem mss. legunt, *ex odio meo*. MART.

<sup>e</sup> Acceptit ex illo Sallustii effato in Jugurtha cap. 4: *Majus commodum ex otio meo, quam ex aliorum negotiis Reipublicæ venturum*, etc. Atque otium quidem Hieronymus studia litterarum vocat, quæ ita et vulgo audiunt: quod ego ea de causa moneo, ne forte ex recentioris critici sententiâ existimes, hic luxata librariorum vitio esse nomina, legendumque, *ex negotio meo... quam ex aliorum otio*, etc.

## INCIPIIT LIBER JOB.

[Cap. I.] Homo quidam erat in regione Ausitide, A justus Dei cultor, abstinens se ab omni re mala. Habuit autem septem filios et tres filias. Et erant



dum comedant et bibunt vinum apud fratrem suum A  
seniorem, subit spiritus malignus irruiat a deserto,  
et tetigit quatuor angulos domus, et ruit, et libe-  
ratus sum ego solus, et veni, ut nuntiarem tibi. Tunc  
surrexit Job, et conscidit vestimenta sua, et toton-  
dit comam capitis sui: et procidens in terram ora-  
vit, et dixit: Nudus exii de utero matris meæ, et  
nudus vadam illuc. Dominus dedit, Dominus abstu-  
lit: + sicut Domino placuit ita factum est: sit no-  
men Domini benedictum. In omnibus his +, quæ  
contigerunt ei: non peccavit Job + coram Domino:  
et non dedit insipientiam Deo.

[Cap. II.] Et factum est in illis diebus venerunt  
filii Dei, ut astarent ante Dominum, et venit diabo-  
lus in medio eorum ✕ ut staret coram Domino: Et  
dixit Dominus diabolo: Unde tu venis? Et respon-  
dit diabolus Domino ✕ et dixit: Circuivi quæ sub  
cælo sunt; et peragrato toto orbe, adsum. Et dixit  
Dominus ad diabolum: Animadvertisti ergo famu-  
lum meum Job, quia non est quisquam similis illi su-

— Scripserit Origenes ἔρχεται + πρὸς ἰώβ: λί-  
γως, etc. ad cuius videtur normam locus iste religen-  
dus, venit + ad Job: dicens, etc. Certe in Hebr. Jobi  
nomen, quod adeo uncinis inclusimus, tacet.

<sup>a</sup> Desunt in ms. quæ sequuntur: *cecidi que super  
pueros, et mortui sunt.* MART.

— Supple ex Græco isthæc: *domus super pueros tuos,  
et mortui sunt,* quæ librarii oscitantia in Latino ms.  
excidisse, nihil est dubium.

<sup>b</sup> Quæ intra uncinis comprehensa sunt, non sunt  
notata obelisco in ms. codice; etsi minime legantur,  
spud Hebræos, redundantque in Græcis exem-  
plaribus LXX. Quid vero doceat nos immediate se-  
quens asteriscus, scire non possum. Ideo tamquam  
inutilis et errore librarium positus habendus esse  
videtur. MART.

— Totidem sunt et in Græco verba, ne tamen ὠλε-  
σμένα, quæ nos uncinis circumscriptimus, quod in  
Heb. desiderentur: *ἔξω τῆς πόλεως. Χρόνου δὲ πολλοῦ  
προβέβηκός.* Qui subsequitur asteriscus, unam illu-  
cescere facit, *Et,* voculam, quam nos e textibus Heb.  
et Græco suffecimus, ut ipsa asterisci, quem inutilem,  
ac positum librarium errore Martianæus putavit,  
ratio constaret.

<sup>c</sup> Manifesto exscriptoris errore hic notatus erat  
asteriscus pro signo obeli, et quidem post verbum,  
*dicens,* quod non legitur in Hebraico. Nos Origenis  
auctoritate fulti, suis locis ac signis omnia restitui-  
mus. MART.

— Martianæus hic duo crassiora puncta apposuerat,  
ad finem ὠλεσμένων vocis denotandum, perinde ac  
si quæ sequuntur, *Ecce exspecto parvo,* de Hebr. es-  
sent textu, cum minime sint, et jugulari pariter  
obelio debeant. Id ex ipsa, quam Mart. inuit, Ori-  
genis epist. ad Africanum constat, cuius operæ pre-  
tium est verba describere: *πλείονα ἐν τοῖς ἡμετέροις  
πρὸς τὰ Ἑβραϊκά, ὅτι εἶπεν τῷ ἰώβ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ  
«ἡ χιρτίνος καρτερήσεις; λέγων ἰδοὺ, ἀναμείνω χρόνον ἕτι  
μερῶν προσδεχόμενος τὴν ὀπίδα τῆς σωτηρίας μου,» ἕως  
τοῦ «ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων μου καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἱ  
με νῦν συνίχουσι.» μόνον γὰρ τὰ ῥήματα τῆς γυναικὸς  
ἀναγέγραπται τὸ, «ἀλλ' εἶπον τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ  
τελευτᾷ.» Multa in nostris exemplaribus, ultra Hebr.  
redundant, quæ his uxoribus Job verbis: quousque perse-  
verabis? adduntur, dicendo: Manebo adhuc parvo  
tempore expectans spem salutis meæ, usque ad il-  
lud, ut requiescam ab ærumnis meis, et a doloribus  
qui me nunc detinent: nam hæc tantum uxoris verba  
scripta sunt: Sed dic verbum contra Dominum, et*

per terram, homo innocens, verax Dei cultor, abs-  
tinens se ab omni malo, et adhuc perseverat in in-  
nocentia: tu vero dixisti, ut substantiam ejus frustra  
perderem. Respondens autem diabolus Domino, dixit:  
Corium pro corio, et omnia quæcumque habue-  
rit homo dabit pro anima sua. Sed extende manum  
tuam, et tange ossa et carnes ejus, nisi in facie tua  
benedixerit tibi. Dixit autem Dominus diabolo: Ecce  
trado illum tibi: tantum animam ejus custodi. Et  
egressus diabolus ✕ a facie Domini: percussit Job  
vulnere pessimo, a pedibus usque ad caput. Et tulit  
✕ sibi: testam, ut raderet saniem. Et ✕ ipse: se-  
debat in stercore <sup>b</sup> [extra civitatem. Tempore vero  
multo injecto:] ✕ Et dixit illi uxor sua: Quousque  
sustinebis + dicens <sup>c</sup>: Ecce exspecto parvo + sus-  
tinens spem salutis? + Ecce enim exterminata est  
memoria tua a terra <sup>d</sup> + filii et filia, mei ventris  
dolores et gemitus + quos frustra portavi cum la-  
bore + Tuque in putredine vermium sedes + per-  
noctans sub divo <sup>e</sup> + et ego oberrans, et deprecans

morere. Nihil hoc luculentius testimonio.

<sup>d</sup> Ex distinctione versiculorum, quam retinet ms.  
Alexandrinus in Catena Græcorum Patrum, hunc  
obelum supplevimus: tot namque Scripturæ pars  
isthæc obelos debet habere, quot habet versiculos:  
alioquin minime perspectum foret intuenti, quanta  
versuum copia redundet apud LXX interpretes, cuius  
nullum exstat vestigium in Hebræorum voluminibus.  
Porro vice versa nonnihil juvant obeli hic notati ad  
restituendam perfectam versuum distinctiorem in  
ms. Alexandrino, quia nonnumquam duo versus sub  
una divisione ibi leguntur. MART.

<sup>e</sup> Neque plura Græcus habet textus: Martianæus  
tamen in Addendis alterum hunc versum suppleri  
hic jubet atque interseri; *Et ero vaga, et habitu an-  
cilla ambulans,* quod hæc verba lecta olim sint in  
alio exemplari Job juxta LXX a Joan. Camera-  
rio Dalburgio episcopo Vangionum. Constat vero  
ab hujusmet episcopi mox recitandò testimonio, mi-  
nime supplendam eam simul esse pericopen, sed  
stare pro hic impressa, *Et ego oberrans, et de-  
precans:* et quod ille invenit in Badagiensi monaste-  
rio exemplar non Hieron. versionis, sed alius fortasse  
antiquioris esse. Sic autem verba ejuſ habent: Sæpe  
quæstus sum, Scripturam sacr. pluribus in locis a  
vera interpretatione esse depravatam, non Hieron.  
viri doctissimi et sanctissimi culpa, sed vitio libra-  
riorum. In qua re nonnulli nebulones incolæ cella-  
rum urbanarum mihi adversati sunt, ex spiritu vini  
sententias suas proferentes: quorum ut inscitiam  
luculentam arguamus, mitto quæ nuper in Bada-  
giensi monasterio in veteri Biblia reperi verba uxo-  
ris Job, in emendatis Bibliis nostris deficientia: *Dixit  
autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate  
tua? Usquequo tu nunc sustines, et dices. Ecce ex-  
specto paucum tempus, adhuc sperans spem salutis?  
Ecce exterminata est, et perit memoria tua de terra.  
Filii tui et filia tuæ, ventris mei gemitus et dolores,  
qui in vacuum portavi cum labore: tu autem ipse ecce  
sedes in putredine vermium, pernoctans et vigilans sub  
divo: et ego vaga et habitu ancillæ ambulans de loco  
in locum, et de domo in domum operis causa, exspecto  
quando sol occidat, ut requiescam a gemitibus meis et  
laboribus, qui me nunc temporibus his comprehende-  
runt; sed dic aliquid verbum, benedic in Domino, et  
morere.* Nos unam suffecimus, voculam *ego,* quæ de-  
erat, atque eam quidem tum Græcia codicis ope,  
tum recto cogente sensu.

✕ de loco in locum, et de domo in domum, + A ✕ et conturbent eam quasi amaritudines diei; et expectans quando sol occidat, + et requiem agam laborum: + et gemitum, qui me nunc agunt; sed dic aliquod verbum in Dominum, et morere. At ille + intuens; dixit ad eam: Tamquam una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? In omnibus his + a quæ acciderunt illi; nihil peccavit Job labiis ✕ suis + ante Dominum.

Ut audierunt tres amici ejus omnia mala hæc b quæ acciderunt illi, convenerunt unusquisque de regione sua ad eum Eliphaz Themanites c [rex] Baldad Sauchites [tyrannus] et Sophor ✕ Namathites + Mineorum rex; Et venerunt ad eum simul ut visitarent, et consolarentur. Videntes autem eum procul, non agnoverunt. Et exclamantes voce magna fleverunt, scindentes singuli vestimenta sua, spargentes singuli pulverem super caput suum ✕ in cælum; sederunt cum eo ✕ in terra; septem diebus, et septem noctibus; et nemo eorum locutus est ✕ ad eum verbum; Videbant enim d vulnera ejus atrocia, et magnum dolorem valde.

[Cap. III.] Post hæc Job aperuit os suum, et maledixit diei suæ. Et ✕ respondens Job; dixit: Peccat dies ille in quo natus sum ✕ in eo; et nox in qua e dictum est, conceptus est homo Nox illa sit [Al. sint] tenebræ: nec requirat Dominus eam desuper, nec f inveniat eam lumen; sed excipiant eam tenebræ et umbra mortis. Veniat super illam caligo,

et noctem illam ✕ suscipiant tenebræ; Non sit in diebus anni, neque numeretur ✕ in diebus mensium; sed nox illa sit dolor, nec veniat jucunditas + neque gaudium; in ea; sed maledicat illi maledicens diei s [illi] qui magnum cetum capturus est. Tenebrescant sidera noctis illius; permaneat, et in lucem non veniat, neque videat Luciferus orientem, quia non conclusit portas ventris matris meæ, abscondisset enim laborem ab h oculis meis. Quare enim in ventre non obii, ex utero exiens, et non + protinus; perii? Et ut quid constiterunt mihi genua? quare ubera suxi? Nunc i utique dormiens quiescerem, et somni securitate fruerer cum regibus honoratis terræ, qui gloriabantur in i gladiis: aut cum principibus quibus [multum] fuit aurum qui compleverunt domos suas argento: aut tamquam abortivum prolapsam + de vulva matris; aut tamquam infantes qui non viderunt lucem. Ibi impii deposuerunt furorem suum. Ibi requieverunt fatigati corpore, simulque in æternum ✕ abundaverunt; nec audierunt vocem exactoris. Pusillus et magnus ibi est, et servus k non timens dominum suum. Ut quid enim datur eis qui in amaritudine sunt lux et vita, animabus quæ sunt in doloribus, quæ desiderant mortem, et non contingit illis, quærentes eam tamquam thesaurum, et gaudio afficiuntur l. Mors viro requies, cujus via abscondita est. Conclusit enim Deus adversus eum. Ante escas quippe meas gemitus m [ad Do-

a De his additamentis ita monet S. Chrysostomus: *Ἡ Ἑβραϊστὶς αὐτὸ οὐκ ἔχει, ἀρνούμενος τὴν ἔννοιαν προσεφράσαι. Hebraeus codex hoc non habet, contentus sensum explicuisse.* Sic autem Chrysostomum intellige, quod Hebraeus non habeat ea, quæ obelis notata ac Junglata sunt. MART.

b Quem falso Martianæus præposuerat his verbis, quæ acciderunt illi, obelum sustulimus, cum et luculentissime in Heb. hic loci sint, *הַבְּרָאָה עָלַי*, quæ *evenerunt super eum*, et deceptus videatur loci similitudine superiori proxime versus Latinus amanuensis, ut eandem lisdem verbis præfigendam putarit obeli notam.

c Verba uncinis terminata absunt in Hebraico; hæc tamen errore vel incuria librorum non sunt obelis notata in ms. codice. MART.

d Redundant, si Hebræo componentur, hæc proprie verba, *Vulnera ejus atrocia*, quæ malim adeo veru præfixo denotari. In Græco etiam cod. Alexand. *Ἐόρων γὰρ τὴν πληγὴν (δακνὴν οὖσαν καὶ) μεγάλην σφόδρα*; verba quæ parenthesi clausimus, obelo confoduntur. Adeo quam plane contrariam S. Interpretis menti asterisci notam Martianæus præposuit verbis et *magnum dolorem valde*, mendum Latini amanuensis apertissimum inde amovere non dubitavimus.

e Legit S. Augustinus in Annotationum libro, in qua dixerunt: Græcus quoque *ἐν ἡ σίπον*.

f Denuo S. Augustinus, *Nec veniat in eam lumen*, pressius Græco, *μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φῶς*.

g Tametsi nihil immuto, et inclusam uncinis vocem retineo, ac scio ita ferme lectum etiam ab Augustino, malim tamen pro *illi*, quod ut vides, in Hebræo pronomen non est, legi *illo*, ac jungi subsequenti sententiæ, *ille qui magnum cetum*, etc. Græcus, *ὁ μέγαν κῆτος χερύσασθαι*. Leviora quædam infra taciti emendamus.

h Ante verbum hoc *meis* appositus est obelus in

ms. codice; nos vero illum expunximus, quia in Hebræis voluminibus legimus cum pronomine, *ab oculis meis*. MART.

i Vitiose lectum a Martianæo itaque pro *utique*: tum alterum additum *nunc* adverbium: *Nunc itaque nunc dormiens*, etc. Nos locum ex S. Augustini testimonio et Græci codicis auctoritate emendamus: *Νῦν ἂν κοιμηθεὶς κ. τ. λ.*

j Iterum ex vitiatio codice perperam lectum a Martianæo in *malis*, pro *in gladiis*, quod substituere non dubitavimus post Hebræum textum *חַבְרֵי*, Græco ipso et *ἐν ξίφεσιν* præferente. Sed et S. Augustinus, *qui gloriabantur in gladiis*. Unde est, inquit, *et gladium spiritus, quod est verbum Dei*.

k Tertio vitiose et falso factum a Martianæo *servus metuens*, pro *servus non timens*, quemadmodum emendatum a nobis est, tum ad recti sensus, cum etiam ad normam codicis Græci *θεράπων οὐ δέδοικώς*. Quam lectionem luculentissimo testimonio firmavit S. Augustinus: *Et servus non timens dominum suum. Sive secundum illud: Vis non timere potestatem, bonum fac. Sive secundum illud, Consummata dilectio foras mittit timorem*.

l Omittuntur hæc in ms., *cum invenerint sepulcrum, vel si fuerint consecuti*. Consulendus est textus Hebræus, ac ms. Alexandrinus ad intelligentiam hujus loci. MART.

m Subjungit Græcus Alexandrini codicis textus: *ἐὰν καταρχώσι*, id est, *si fuerint consecuti*: in aliis additur præterea, *θανάτων*, id est, *mortem*. Paria habet Hebræus quoque textus.

n Facile pro *ad Dominum*, quas voculas uncinis inclusimus, legendum uno est verbo *adest*: facile enim librorum scriptio nescio qua similitudine deceptus est. Sic certe ipse olim Augustinus legit: *gemitus adest: et fleo*, etc. Illud vero *ad Dominum*, neque Græcus codex, ut de Hebræo interim taccam, agnoscit.

mium] : et fleo coarctatus timore. Timor enim quem verebar, venit mihi, et quem timebam, comprehendit me : neque in pace fui, neque in silentio, neque in requie : venit autem [ *Al. enim* ] mihi ira.

RESPONDENS AUTEM ELIPHAZ THEMANITES, DIXIT :

[ *Cap. IV.* ] Ne forte loquamur tibi in molestia. Pondus autem verborum tuorum quis sustinebit? Quod si tu monuisti multos, et manus infirmium consolatus es, et ægros corroborasti sermonibus, genibusque infirmium valetudinem præstitisti, et nunc venit in te dolor, et penetravit te, tu autem conturbatus es : nonne timor tuus stultus est, et spes tua, et simplicitas <sup>a</sup> vitæ tuæ? Recordare itaque quis mandus perierit, vel quando veraces radicibus interierint. Quemadmodum vidi arantes pessimæ, et qui serunt ea, dolores metunt sibi. Præcepto Domini peribunt, et spiritu iræ ejus demolientur. Fremitus leonis, et vox lænæ, et <sup>b</sup> gaudium draconum extinctum est. Myrmicoleon perit, eo quod non haberet escam : et catuli leonum divisi sunt ab invicem. Quod si aliquod verbum verum fuisset in sermonibus tuis <sup>c</sup> nihil horum tibi accidisset : Numquid non capit auris mea magnifica ab eo, somnum et timorem nocturnum? Decidente timore in homines, horror mihi accidit et tremor : et valide ossa mea commovit, et spiritus in faciem mihi occurrit. Horruerunt capilli mei et carnes. Exsurrexi, et non cogovi. Inspeci, et non erat figura ante faciem meam : sed auram tantum et vocem audiebam. Quid enim? Numquid homo coram Domino mundus erit, aut ab operibus suis sine macula vir? Si contra servos suos non credit, et adversus angelos suos pravum quid reperit? habitantes autem domos luteas, de quibus et nos ex eodem luto sumus, percussit illos tamquam timea, et a mane usque ad vesperam ultra non sunt, et quod non possent sibi <sup>e</sup> ipsis subvenire perierunt.

Affluvit enim eos, et aruerunt, interierunt, quia non habebant sapientiam.

[ *Cap. V.* ] Invoa autem si quis tibi responderet : aut si quem sanctorum angelorum videas. Etenim stultum interimit [ *Al. perimit* ] ira : errantem autem occidit zelus. Ego autem vidi stultos radicem mittentes ; sed protinus comesta est eorum conversatio. Longe sunt filii eorum a salute, et conterantur ante [ *Al. super* ] januas <sup>d</sup> [ *infirmorum* ], et non sit qui eruat. Quæ enim illi congregaverunt, justii comedent, ipsi vero de malis non liberabuntur. Exhauriatur fortitudo eorum. Non enim prodiet de terra labor nec de montibus germinabit dolor ; sed homo in labore nascitur : pulli autem vulturis altissime <sup>e</sup> volant. Unde et ego deprecabor Dominum, et Dominum omnium dominatorem invocabo, qui facit magna et investigabilia : glorifica <sup>f</sup> et ingentia <sup>g</sup> : quorum non est numerus. Qui dat pluviam <sup>h</sup> super <sup>i</sup> faciem : terræ, et mittit aquam sub cælo. Qui facit infirmos in excelso, et qui impeditos excitat <sup>k</sup> in salutem. Qui mutat consilia astutorum, ut non faciant [ *Al. faciat* ] manus eorum veritatem : Qui comprehendit sapientes in prudentia, et consilium versutorum exterret. In die occurrent illis tenebræ : et [ *Al. aut* ] tamquam nocte palpabunt in meridie. Et pereant in bello, et egrediantur de manu potentis infirmus. Sit autem infirmo spes : et iniquos obstruat. Beatus autem vir, quem arguit Dominus. Corruptionem ergo omnipotentis ne abnueris. Ipse enim dolorem facit, et rursum medetur. Percutit, et manus ejus sanat. Sexies de necessitatibus liberabit te, et in septimo non te tanget malum. In fame liberabit te a morte, in prælio vero de manu <sup>l</sup> ferri solvet te. A flagello linguæ abscondet te : neque timebis, neque supervenient tibi mala. <sup>m</sup> Injustos et iniquos deridebis, <sup>n</sup> et ferocientes bestias non timebis <sup>o</sup> Quia cum lapidibus agri habebis fœdus. Bestiæ enim feræ pacatæ erunt

<sup>a</sup> Cum sit in Græco τῆς βδοῦ, id est, vitæ : in Latino autem vox Isthææ perquam similis sit vitæ, opinari licet, confusum olim a librariis nomen, hocque illi temere substitutum.

<sup>b</sup> Hic vero manifesto mendosa visa est Martianæi lectio, *gladius extinctus*, pro qua rescripsimus, *gaudium extinctum*. De hoc primum rectus nos sensus monuit, nam *gaudium* quidem exstingui, non *gladium* intelligimus : deinde Græci ipsius textus vocabulum γαυρία, quod gaudii effusionem, seu jactationem insolentem significat : denique et S. Augustini eadem lectio persuasit. Pro *haberet*, quod legitur, antea erat *habet*.

<sup>c</sup> Erat minus recte *ipsi* ; Græcus, παρὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθήσαι : Augustiniani quoque libri ; *quod non possent sibi ipsis subvenire*.

<sup>d</sup> Martianæus legit *impiorum*, qui veteris amannensis error est. Nos accepimus ex Augustino, *infirmorum*, quos etiam in bonam partem interpretatur, id est, *humiles, et qui recepti fuerint in cubiculum a sponso* : tantum abest, ut pro impiis habuerit. Continet vero et Græca vox ἡσσόνων, *minorum* ; quæ tamen in Hebræo vacat, atque hic adeo uncinis includitur. Leviora infra emendamus.

<sup>e</sup> S. Augustinus, *volitant*, quod verbum et in subnexa ibi expositione servat.

<sup>f</sup> Obelus hic positus erat post *ingentia*, quem suo

loco restituere æquum fuit, ne aliqua fraus subreperet ex notariorum errore. MART.

— Finalia puncta quæ et sæpe alibi Martianæus prætermittit, hic et subsequenti loco suffœcimus, ut quousque procedat lectio obelo confodienda, seu asterisco illustranda, constet.

<sup>g</sup> Præponebatur in Martianæi editione asteriscus præcedenti verbo *super*, nullis deinde additis terminalibus punctis. Liqueo vero ex Alexandrini codicis nupera recensione, uni voci πρόσωπον, id est, *faciem*, asteriscum in Hexaplis fuisse præfixum, quemadmodum restituimus.

<sup>h</sup> Vitiose in suo legit Martianæus codico *inferni* pro *ferri*, nam et Græcus textus habet ἐκ χειρὸς σιδήρου, *de manu ferri*, seu *ferrea* : et S. quoque Augustinus ita præfert quod etiam interpretatur, *de potestate vinculorum*. Nos horum opo textuum veram lectionem restituimus.

<sup>i</sup> Supplet hic Græci codicis Alexandrini editio, καὶ οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ ταλαιπωρίας, *Orti desistat taλαιπωρία. Et non timebis a miseria, quoniam veniet miseria.*

<sup>j</sup> Quam hic Martianæus præposuerat, delevimus astericis notam, qua etiam Alexandrini codicis editio caret. Pro *ferocientes* legit S. Augustinus *feroces* : sed eo longius Græcus ipse contextus abludivit : ἀπὸ θεῶν ἀγροτικῶν τῆς γῆς οὐ φοβηθήσῃ. Tum addit : θῆρας γὰρ ἄγριοι σιρνεύουσι σοι : *Bestiæ enim feroces,*

tibi : \* Deinde scies quod in pace erit domus tua : A nix aut glacies constricta enim tabuerit in calore, et tabernaculi tui conversatio non peccabit. Et scies quod multum erit semen tuum : et filii tui erunt tamquam herba omnis in campo. Et venies in sepulcrum tamquam frumentum maturum [b quod in tempore suo metetur] aut tamquam acervus areæ in tempore suo congregatus. Ecce hæc ita exquisivimus. Hæc sunt quæ audivimus, tu vero scito temetipsum [quid egeris].

RESPONDENS AUTEM JOB, DIXIT :

[Cap. VI.] Si quis appendens ponderet iram meam, et c sermone meos ponat in statera simul : arena littorum inveniet graviores. Sed ut videtur, verba d mea sunt mala. Sagittæ enim Dei [Al. Domini] in corpore meo sunt : quarum furor bibit sanguinem meum. Cum enim incipio loqui, stimulant me. Quid enim? Numquid frustra onager clamabit nisi escam querens [Al. requirens]? aut bos mugiet cum habeat in præsepi cibos? Numquid potest sine sale edi panis : aut est sapor in sermonibus vanis? Sic nec anima mea potest cessare. Fetidas enim video escas meas, sicut est odor leonis. Quod si det et veniat postulatio mea, et spem meam det Dominus : incipiens Dominus vulneret me, sed non in perpetuum me interficiat. Sit mihi civitas sepulcrum, super cujus muros saliebam. Non parcam. Non enim mentitus sum o verba sancti Dei mei. Quæ est enim virtus mea, ut sufferam? aut quod tempus meum, ut sustineat anima mea? Numquid virtus lapidum, virtus mea, aut carnes meæ sunt æræ? aut non in ipso confidebam ? sed adiutorium a me recessit. Aversa est a me misericordia, et visitatio Domini me despexit. Propinqui mei non respexerunt me, tamquam torrens deficiens, aut sicut fluctus transierunt me. Qui me metuebant, nunc irruerunt super me. Sicut

pacatæ erunt tibi : quæ tamen verba ad subsequentem verum unice spectant, et male in eo codice Græco repeti, ex Hebræo archetypo liquet.

\* Iterum plus habet codex Alexandrinus, quæ sub asterisco continuit : καὶ γνώσῃ ὅτι ἐν εἰρήνῃ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἐπισκοπῆ τῆς εὐπραγίας σου, καὶ οὐ μὴ ἀμαρτίας : quæ ad Hebræum comparata textum, mera videntur subsequentis sententiæ glossemata.

b Nempe semel est in Hebræo פּוּגַב, quod ad acervum areæ refert. Vide quæ ad hunc locum versionis Hieronymianæ ex Hebræo diximus.

c Legendum dolores, ipse Martianæus monuit : et tacet quidem in Græco ὀδύνας.

d Tacet in Augustinianis libris pronomen, mea.

e Apud S. Augustinum : Non enim mentitus sum : verba sunt sancta Dei mei. Græcus impressæ lectioni nostræ hæret propius.

f Addit præterea Augustinus, cum mihi beneesset : quæ tamquam sacri textus germana verba interpretatur, id est, cum essem immortalis ad imaginem Dei. In Hebræo autem aut Græco textibus non sunt.

g Aliter hæc idem necitit : semitas Sabæorum intuemini ; sed et Græcus textus abludit, et plus habet.

h Solidum hunc versiculum 21, Nunc autem et vos insurrexistis in me sine misericordia : sed videntes vulnus meum timeate, qui in Martianæi editione veteris descriptoris incuria deerat, nos ex S. Augustino totidem verbis suffecimus. Neque vero ex iis erat hæc verborum pericope, quæ aut obelo jugu-

landa sunt, aut sub asteriscis supplenda, ut causari exemplarium varietatem, aut notarum possis : sed quæ continenter cum in Hebræo, tum in Græco maxime textu obtinuerit : Ἄτὰρ δὲ καὶ ὑμεῖς ἐπέβητε μοι ἀνελεμμένως, ὥστε ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβηθήτε : quibus de verbo ad verbum Latina, quam restitui-mus, interpretatio respondet. Vide, si lubet, ipsiusmet S. Augustini Annotationem.

i August. parva pro prava nedum legit, sed etiam in subijuncta annotatione exponit : Eum dicit verum hominem, qui personam significat agentis penitentiam conversione ad Deum, cujus parva verba dicebant. At-tamen φαῦλα, quod est in Græco, vocabulum, proprie deteriora, mala, nequam, et vero homine indigna verba significat.

j Græcus habet Νοὶ δὲ ἐμελίψας εἰς πρόσωπα ὑμῶν, οὐ ψεύσομαι. Nunc autem inspicens in facie vestras, non mentiar. Facit vero cum impressa lectione Hebræus, atque ipse Augustinus, qui uno verbo inspicentes, pro aspicientes abludit.

k Minus bene in Martianæi editione Replebor. S. August. in instanti Repleor, et Græcus quoque Πλήρης δὲ γίνομαι, legunt : quorum et nos lectionem præferimus.

l Pronomen mea, quod deerat, ex Augustino et Græco suffecimus. m Pro hisce verbis, et non amplius revertetur oculus meus videre bona, quæ totidem et in Græco sunt, S. August. tantum habet, Et non revertar ad visibilia.

telur oculus meus videre bona, ✕ a non me cognosceret oculus videntis? ✕ oculi tui in me, et non subsisto b: tamquam nubes expurgata [de cœlo]. Si enim homo descenderit ad inferos, ultra non ascendet, et non revertetur amplius domum suam, neque cognosceret illum ultra locus suus. Propterea itaque et ego non parcam ori meo: loquar in angustia positus spiritus mei, aperiam c amaritudinem animæ meæ + coarctatus: utrumne mare sum ego, aut draco, quia d statuisti super me custodiam? ✕ Quia dixi: consolabitur me lectulus meus, et referam ad meipsum consolationem in toro meo: exterres me per somnia et per visionem obstupescis: e absolves a spiritu meo animam meam: et a morte ossa mea. ✕ f Repuli: Non enim in sempiternum vivam + ut patienter feram:

Discede a me. Vana est enim vita mea. Quid est enim homo quod exaltasti eum? aut quia sensu tuo intendisti ad [Al. in] eum? ut visitationem ejus facies in mane, et in requie judicabis eum. Usquequo me non dimittis, neque deseris donec glutiam [Al. deglutiam] salivam meam [in dolore]? s Si ego peccavi, quid possum tibi facere? Tu qui scis sensum humanum. Quare posuisti me, ut loquar adversum te, et sum tibi oneri? Et quare non es b oblitus iniquitatis meæ, et purgasti peccatum meum? nunc autem in terram ibo. i Mane vigilabo, et ultra non ero.

AD HÆC BALDAD SAUCHITES, DIXIT:

[Cap. VIII.] Quosque loqueris hæc? Spiritus multiloquax est ori tuo. Numquid Dominus injuste agit cum judicat, aut qui fecit omnia turbabit quod justum est? Si filii tui peccaverunt coram eo, misit in manu iniquitates eorum. Tu autem consurge diluculo ad Dominum omnipotentem, et precare. Si mundus et verax ✕ es tu, precem exaudiet tuam, et restituet tibi vitam justitiæ, et erunt priora tua minima, no-

A vissima autem tua infinita. Interroga enim generationem priorem, et exquire genus parentum. j Et hesterni sumus, et nescimus, et umbra est vita nostra super terram. Aut numquid non hi docebant te, et referent tibi: et ex corde suo proferent sermones? Numquid virescit [Al. viret] scirpus sine aqua, aut crescit juncus nisi irrigetur? Adhuc in sua radice consistit, et non metetur. Antequam k bibat omnis herba, nonne arecit? Sic igitur erunt novissima hominum, qui obliviscuntur Dominum. Spes enim impij peribit, et non habitabilis erit domus ejus, atque araneis complebitur tabernaculum ejus. Quod et si suffulserit domum suam, non stabit; et cum cœperit, non permanebit. Humidus est enim ante solem, et de putredine l ejus germen ejus ascendet. In congregationibus lapidum dormit, et in medio lapillorum vivet. Si m deglutierit, locus mentietur eum. Non enim advertisti hæc, quia eversio imputabilis est. De terra autem alterutrum n germinabit. Dominus enim non o reprobabit innocentem, nec ullum munus impij accipiet. Veracium autem os replebit risu, et labia eorum confessione. Inimici autem eorum induentur confusione, et tabernaculum impij non manebit [Al. permanebit].

ET RESPONDENS JOB, DIXIT:

[Cap. IX.] Vere scio quia ita est. Quomodo enim poterit quis justus esse ante Dominum? Si enim velit judicio contendere cum eo, non p respondebit ei unum de mille. Sapiens est enim sensu, et fortis et magnus. Quis durus fuit coram eo, et mansit? C Qui in q vetustatem perducit montes, et nesciunt: qui vertit eos in ira, qui commovet orbem a fundamentis, et columnæ ejus movebuntur. Qui præcepit soli et non oritur, et cætera sidera signat. Qui extendit cœlum solus, et ambulat tamquam super terram, super mare. Qui facit Arcturum, et Vespertinum, et Pleiadas, et interiora Austri. Qui facit

est: et Græcus λήθην ἐποίησα.

i Pro mane vigilabo, quod et Græcus textus sonat, ὀρθρίζων; vitiose præferunt Augustiniani libri, Nam *vigilabo*. Leviora infra emendamus.

j In ms. codice error hic est exscriptoris, qui legit, et externi sumus, id est, externi pro hesterni. MART.

k Supino errore, qui tamen in antiquis mss. fere obvius est, lectum a Martianæo *vivat* pro *bibat*, quod nos, Græco suffragante textu, πρὸ τοῦ πιῶν, restitimus. Elegantissime autem Augustinus, Nisi, inquit, *bibat*: non enim aliquando viruit impius.

l Pronomen ejus, quod hic legit et Augustinus, et in Græco ipso textu resonat, αὐτοῦ, nos supplemus. m Antea erat *Si deglutietur*, pro quo nos Augustinianam lectionem secuti, rescripsimus *deglutierit*, et Græcus, Ἐάν καταπιῇ.

n Hic quoque rescripsimus *germinabit*, juxta Græcum ἀναβλαστήσει, et Augustini testimonium: male antea, solemni antiquariorum lapsu, legebatur, *germinavit*.

o Ita et Græcus habet ἀποποιήσεται: legit tamen Augustinus *probat*; addit vero, An, non reprobabit? Vel *illud*: impius probabit innocentem.

p Plurium numero Augustinus non respondebunt.

q Martianæus in vetustate perducet: minus bene Græc. ὁ παλαιῶν.

a Vitiose legit Martianæus uno verbo *nonne* pro *non me*, quod restituimus ex Augustino, et Græco quoque textu. Etiam pro *cognosceret*, antea legebatur in instanti minus bene *cognoscit*.

b Deerat terminalis punctiorum nota, quam supplemus.

c Græcus plus habet Ἀνοίξω τὸ στόμα μου ἐν πικρίᾳ, z. r. λ. *Aperiam os meum in amaritudine*, etc. Hæbræus haud item. Pro eo qui subsequitur obelo, antea erat asteriscus, quem tamen ipsemet Martian. improbravit.

d Emendavimus *statuisti*, juxta Græcum κατέταξας, et Augustini lectionem: antea haud bene legebatur in prima persona *statui*.

e Iterum emendavimus *absolves*, juxta Augustinum, Græcumque verbum Ἀπαλλάσσεις: pro quo legerat Martian. *absolvens*.

f Aliter necit S. Augustinus, a morte ossa mea *reputi*. In Græco autem codice postremum hoc verbum, neque sub asterisco invenitur.

g Suffecimus conditionalem si voculam, quæ deerat, ope Græci exemplaris, Εἰ ἐγὼ ἥμαρτον: tum Augustinianæ lectionis, quam et propria annotatio confirmat. Si peccavi, nihil possum tibi facere... tum paucis interjectis: Si autem peccatum hominis nec facit, nec dicto tibi nocet, etc.

h Legit S. Augustinus in tertia persona *oblitus*



magna atque investigabilia : glorifica et ingentia quorum non est numerus. Si transgressus me fuerit, non videbo : et si <sup>a</sup> transierit me, nec sic sciam. Si enim morti tradiderit, quis avertet, aut quis dicet illi, quid fecisti? Ipsius enim inavertibilis ira. Ab ipso subdita sunt <sup>b</sup> cætera sub cælo. Quod si audiat me, et discernat sermones meos ✕ secum : Quod si etiam justus fuero, non exaudiet me. ✕ Judicium ejus rogabo : Si vero invocavero, et <sup>c</sup> exaudierit, non credam, quod [Al. quoniam] exaudivit vocem meam. Ne forte in turbine me conterat. Multas enim tribulationes meas fecit sine causa. Non enim sinit me respirare; sed implevit me amaritudine. Etenim quia potest obtinet. Nam judicio ejus quis adversabitur? Quod et si fuero justus, os meum impia loquetur. Quod et si fuero sine crimine, pravus inveniatur. Si enim et imple egi in animam <sup>d</sup> meam, nescio. Verumtamen auferatur vita mea. Unum est propter quod et dixi : Magnum et potentem disperdit [Al. disperdidit] ira, quia <sup>e</sup> nequam homines in magna morte erunt; sed justi hi deridentur. ✕ Terra tradita est in manus impii. ✕ Facies <sup>f</sup> judicium ejus operit. ✕ Quod si non est, quis ergo est? ✕ Vita autem mea levior est cursore.

<sup>a</sup> Aliter hocce alterum isocolon legit Augustinus : Si aliter me fuerit (aut celeritate perstrinxerit me), non eum agnoscam. Haud scio tamen, num que parenthesi inclusimus, tamquam ipsius textus verba recitet. Ut ut sit, noster satis bene cum Græco quadrat.

<sup>b</sup> Quamquam et Augustinus ita legit, et qui eum hoc proprie loco exponunt, Benedictini editores nihil de Latina ista lectione dubitent, sed Græcam modo satagant emendare, mihi eo magis Latina ipsa de mendo suspecta est, quo certius liquet, ex corrupto, ut voluit, Græco exemplari, esse derivatam. Pro cætera penes LXX est *κίτη*, id est, *κίτη τὰ ὑπὸ οὐρανόν*, cete quæ sub cælo sunt : atque ut demus ultro, quod putant, labem allatam Græcæ versioni, quæ olim legere fortassis debuisset, *κίτοι τῆς ὑπερηφανίας*, id est, *adjutoris superbiæ*, quod Hebræo textui consonaret : fatendum est tamen, quam dicent labem longe esse antiquissimam, et multo ante Hieronyminum, quem *κίτη* legisse, non *κίτοι*, tum reliqua hujusce commatis interpretatio verborum, quæ sub cælo sunt, manifesto evincit, cum ipsa vox Græcæ restitutæ *κίτοι* convenit, sed suoapte se indicio prodit, scribarum vitio depravatam ob eam quam cum cete habet similitudinem. Aio itaque non cætera scriptum fuisse abs Hieronymo hic loci, sed cete : siquidem ex nullo umquam exemplari illam potuit interpretationem excudere; hanc vero propositum Hexaplaræ, sive etiam commune τῶν LXX sponte totidemque litteris sufficiebat, *κίτη*, cete. Optime autem habet et sensus, nam et Virgilius v. Æneid. *immania cete* dixit, ubi videndus est Servius Græcam declinationem proferens, et *scopulosa cete* Statius i. Achill., ut alios nunc taceam. Econtrario qui cætera posuit, omnino non potuit Interpretesse, sed vetus amanuensis, qui duas temere litterulas pro suo captu atque arbitrato supplevit, et cum bene quoad sensum esset ex ea etiam fraude, vel, ut sibi fortasse videbatur, critica emendatione, facile lectoribus suis omnibus ad hunc usque diem imposuit. Imposuit vero jam inde ab ipsius ævo Interpretis, nam ipse Augustinus, quem scimus hac usum Hieronymiana interpretatione in Annotationum libro, jam tum depravato hujusmodi codice est

A ✕ Fugerunt, et non viderunt bonitatem. Abierunt quasi vestigium navis, aut quasi aquilæ <sup>h</sup> volantis, et quærentis escam. Quod si et locutus fuero, obliviscor dum loquor. Declinans in facie [Al. faciem], et ingemiscam. Commoveor omnibus membris. Scio enim quia impunitum me non dimittis. Et quia sum impius, quare non sum mortuus, sed laboro? Quod si purificatus fuero in nive, et mundatus fuero mundis manibus, satis in sordo me <sup>i</sup> tinxisti, et execreratum me est vestimentum meum. Non es enim homo sicut ego, cui contradicam : ut veniamus pariter ad judicium. Utinam esset nobis arbor, et qui argueret, et qui audiret inter utrumque [Al. utrosque] ! Avertat a me virgam ✕ suam : et timor ejus non me terreat. Loquar, et non timeam eum. Non enim <sup>j</sup> nunc sum mecum. [Cap. X] Defecit anima meâ in vita mea. Proferam contra me sermones meos, loquar in amaritudine animæ <sup>k</sup> et coarctatus, et dicam ad Dominum : Noli me docere impium esse. Quare me taliter judicasti? Aut bonum est tibi, si inique egero? quia despicias opus quod manus tuæ fecerunt, et ad consilium impiorum animadvertisti? aut sicut homo perspicit, perspicis, ✕ aut sicut videt homo videbis :

usus, quod cum ex ejus lectione, tum præsertim ex subjuncta ibi Annotatione constat : Ab ipso subdita sunt cætera sub cælo : Excerpto, inquit, ipso cælo, id est, rationali creatura, quia si ipsa sibi cætera subdidisset, nunquam per ea quæ subdididerat, puniretur. Vide quam cito, et quam late fraus invaluerit. Nosmet venerandæ antiquitatî tantum tribulimus, ut quam falsam ostendimus, mutare lectionem non audeamus.

<sup>c</sup> Contrario sensu legit atque interpretatur S. Augustinus, et non exaudierit : Græco tamen ipso textu contradicente, qui eam negandi particulam non agnoscit.

<sup>d</sup> Illud *meam*, asterico prænotandum est, ut in Græco. Pro quod sequitur adverbio *Verumtamen*, vitiose lectum a Martiano *Verum autem*. Denique iterum præfigendus asteriscus sequentibus, *Unum est*, etc. Porro Augustinus *ἀπλῶς* legit, quod dixi : non, propter quod dixi, tametsi istud Græco magis consonat.

<sup>e</sup> Satis vitiose, nullo autem ferme sensu, Martianus legerat *neque homines*, pro *nequam homines*, quod nos emendamus.

<sup>f</sup> Mendoso, ut alibi ostendimus, hic quoque usus est codice S. Augustinus, qui legit, etque interpretatur, *Faciens judicium*, pro *Facies judicium*.

<sup>g</sup> Asteriscum, quem postrema vocis *bonitatem*, prætermittis etiam finalibus punctis, Martianus præposuerat, nos ad Græci codicis normam huc sensum revocandum initio versiculi. Quod sequitur verbum *Abierunt*, in Hebræo quidem, non autem in Græco resonat.

<sup>h</sup> Martianus minus bene in recto legerat *Aquilæ volantes et quærentis*, quod veteris pronuntiationis est vitium.

<sup>i</sup> Iterum vitiose idem legerat *tinxi* pro *tinxisti*, et paulo post, *Non est enim homo*, pro *Non es enim*, etc., quæ adeo post S. Augustini suffragium, ex Græco *βαψας* et *ὁ γὰρ εἰ ἄνθρωπος*, nos restitimus. Leviora inferius emendamus.

<sup>j</sup> Voculam *nunc*, Hebræus, Græcus, ipsique Augustiniani libri tacent.

<sup>k</sup> Deerat obelus, quem, voce *coarctatus* in Hebræo tacente, necessarium ad Græci quoque codicis normam suffecimus.

aut humana est vita tua, aut anni tui sunt <sup>a</sup> ✱ tamquam dies hominis? quia perquisisti iniquitatem meam, et peccata mea investigasti. Scis enim me nihil impii [Al. impie] fecisse. Sed quis est qui de manibus tuis eripiat [Al. eripiatur]? Manus tuæ fecerunt me, et fluxerunt me, postea vero mutatus percussisti me. Memor esto quod de luto finxisti me, et in terram <sup>b</sup> iterum me convertes. Nonne tamquam lac mulsisti me, et coagulasti me ut caseum? et pelle et carne me induisti: ossibus et nervis me inseruisti. Vitam, et misericordiam mihi delisti, et inspectio tua custodivit spiritum meum. Hæc ergo cum in te sint, scio quia omnia potes, nec est tibi impossibile quidquam. Quod si et peccavero, custodies me: ab iniquitate autem non impium fecisti me. Quod si et impie fecero, vae mihi: et si justus fuero, non possum respirare. Pletus enim sum opprobrio: et capior sicut leo ad occisionem. Iterum autem commutatus favissime crucias me. Restauras [Al. inmutas] in me tormenta mea. Ira magna usus es in me, et importasti mihi tentationes. Quare ergo de ventre eduxisti me et non sum mortuus, ut nullius oculi me viderent? et essem tamquam non fuisset. Quare autem a ventre non sum sepultus protinus? aut numquid non est parum tempus vitæ meæ? <sup>c</sup> Patere me, ut requiescam pusillum: antequam eam unde non revertar: in terram tenebrosam, et caligosam, in terram noctis æternæ: ubi non est lux, nec est videre vitam hominum.

RESPONDENS SOFAR MINÆUS, DIXIT:

[Cap. XI.] Qui multa dicit et audire debet. Aut numquid eloquens, videbitur justus esse? Beatus homo natus, <sup>d</sup> homo brevis vitæ. Noli multus esse in verbis, cum nemo sit qui contradicat tibi. Neque dicas, justus sum operibus, et sine crimine ✱ tui ante eum. Sed quomodo Dominus loquatur ad te, ✱ et aperiat labia sua tecum, et doceat te virtutem sapientiæ, quia duplex erit super te: et tunc scies, quia digne reddita <sup>e</sup> sunt tibi a Deo pro eis quæ peccasti. At vestigium Domini invenies, vel ad ultima venisti eorum quæ fecit omnipotens? Sublimior <sup>f</sup> est cælo, et quid facies? Profundior vero inferis,

<sup>a</sup> Præpositivus vocis *tamquam*, asteriscum, quem male Martianæus postposuerat: addidimus et finalia puncta.

<sup>b</sup> Pro *iterum*, mendose legit Martianæus *tantum*. In Græco est *πάλιν*. Leviora infra emendantur.

<sup>c</sup> Supino errore, contrario autem sensu, lectum a Martianæo *Altare*, pro *Patere*. Græcus *Ἐσθόν μὲν*. Sed et Augustinus sic legit, exponitque, *Patere ergo me, ut requiescam in te*. Hic vero præterea habet donec pro *ut*, moxque exaggerare suo ipse sensu videtur, non ipsa textus verba laudare, ubi addit, *Antequam eam in pœnas, unde reverti non licet*.

<sup>d</sup> Abundat altera hæc vox *homo*, quam neque S. Augustinus, neque Græcus repetit.

<sup>e</sup> S. Augustinus, *reddita sint tibi a Domino quæ peccasti*.

<sup>f</sup> Propius ad Græcum *ὑψηλός*, positive idem legit *sublime*.

<sup>g</sup> Idem plus habet, *opœra hominum iniquorum: et*

A quid scis? aut longior a spatio vel altitudine maris. Quod si everterit omnia ✱ aut congregaverit, quis dicet illi, quid fecisti? Ipse enim novit opera <sup>g</sup> iniquorum, et videns injusta, non negliget. Homo autem erudit sermonibus, et vir natus mulieris tamquam onager erit in deserto. Si enim tu mundum posuisti cor tuum, et extendes [Al. extendens] ad eum manus tuas. Si iniquum quid est in manu tua, longe facito illud a te: et iniquitas in domo tua non maneat. Sic enim fulgebit facies tua, tamquam aqua pura, et exspoliabis [Forte exspoliaberis] sordem, et non timebis: et laboris oblivisceris, tamquam <sup>h</sup> fluctus qui præterit, et non terreberis: et oratio tua tamquam Lucifer erit: et a meridiano orientur tibi vita, et confides quia est tibi spes. Et pro sollicitudinibus et curis apparebit tibi pax. Requiesces enim et non erit qui te expugnet, et rogabunt faciem tuam multi. ✱ Oculi autem impiorum tabescent: salus autem relinquet eos: spes enim eorum perditio est animæ.

RESPONDENS AUTEM JOB, DIXIT:

[Cap. XII.] Ergo vos estis soli homines? vobiscum morietur sapientia? et mihi quoque est cor, sicut et vobis; sed justus vir et sine crimine venit in deridendum. In tempus enim certum præparatus erat, ut succumberet alius, et domus ejus ut devastaretur ab iniquis. Immo vero nullus confidat, cum sit nequam, se impunitum futurum, quod in iracundiam provocat Deum, tamquam inquisitio in eos non sit futura. Sed tamen interroga quadrupedia, si tibi responderint [Al. respondeant], aut volatilia cœli, si renuntiaverint tibi, et narra terræ, si loquetur ad te. ✱ Et referent tibi pisces maris: ✱ Quis nescit in his omnibus quia manus Domini fecit hæc? Si non in manu ejus est anima omnium viventium, et spiritus omnis ✱ carnis hominis. Auris enim sermones dijudicat, fauces autem gustans escas ✱ sibi; In multo tempore sapientiæ est: et in longa vita est scientia. Apud eum est sapientiæ et virtus, ipsius est consilium et intellectus. Si destruxerit, quis <sup>k</sup> ædificabit? Si cluserit ✱ circum hominem, quis aperit? Si prohibuerit aquam, siccabit terram. Quod si emisit, <sup>m</sup> perdet

D mox rectius: *Homo vero aliter natus.*

<sup>h</sup> Hic autem e mendoso, ut videtur, codice legit cum negandi particula, *stucum qui non præterit: tum terreris pro terreberis.*

<sup>i</sup> Minus recte Martian. *venit ad risum.*

<sup>j</sup> Idem iterum male in manus pro manu. Græc. *ἐν χειρὶ.*

<sup>k</sup> Ille quoque juxta Græc. et S. Augustinum legit *ædificabit*: Martian. *ædificat*. Obelum præterea, quem verbis, *quis aperiet*, ex corrupto suo codice ipsemet inivitus præposuerat, sustulimus.

<sup>l</sup> Frustra anteposito verum jugulatur, *quis aperit?* quia hæc duo verba reperiuntur in Hebræo, et manca uno membro remaneret oratio absque illis. MART.

<sup>m</sup> Interserit S. Augustinus et particulam: *Si et emisit*. Tum nos perdet, ex ejus testimonio et Græco *ἀπολείπει* emendavimus, pro quo vitiosè lectum a Martian. *prodiit*.

evertens terram. Apud ipsum imperium et fortitudo, et disciplina, et intelligentia. Qui ducit consiliarios [ *Al.* consultatores ] captivos, Judices autem terræ in pavorem misit [ *Al.* mittit ]. Qui collocat reges super sedes \* et circumdedit balteo renes [ *Al.* lumbos ] eorum : Qui emittit sacerdotes captivos, et potentes terræ evertit. Qui permutat labia fidelium, et intelligentiam senum cognovit : effundens ignobilitatem super principes, et humiles sanans. Qui revelat profunda de tenebris : et <sup>a</sup> produxit in lucem umbram mortis, \* decipiens gentes, et perdens eas, ; sternens gentes et in via deducens [ *Al.* in viam ducens ] eas. Reconcilians corda principum \* populi : terræ : seduxit autem illos in via [ *Al.* viam ] quam non noverant. Tractabit tenebras et non lucem, et errabunt sicut ebrius. [ *Cap.* XIII. ] Ecce hæc omnia vidit oculus meus, et audivit auris mea, et novi quæ et vos nostis. Et \* quidem : ego non sum vobis insipientior : immo vero et ego ad Dominum loquar, et arguam in conspectu ejus, si voluerit. Vos autem estis medici iniqui, et curatores malorum omnes vos. Utinam contingat vobis obmutescere ! et reputabitur vobis in sapientiam. Audite ergo objurgationem oris mei : Judicio autem labiorum meorum intendite. Nonne ante conspectum Domini loquimini, et ante conspectum ejus profertis dolum ? an subtrahitis vos ipsos judices fieri ? Optimum erit, si discusserit vos. Si enim omnia facientes adjiciemini ei, hic nihilominus <sup>b</sup> arguet vos. Quod si et occulte personas mirati fueritis, nonne censura ejus terrebit vos, et timor ejus decedet in vos ? Et erit gaudium vestrum in cinere : corpus autem luteum. Obmutescite, ut loquar \* ego : et requiescam ab ira, apprehendens carnes meas dentibus meis, et animam meam ponam in manu <sup>c</sup>. Licet occidat me ille, qui potens est, quia [ *Al.* qui ] et cœpit, tamen loquar, et coram eo arguam <sup>d</sup>, et hoc mihi eveniet in salutem. Non enim ante conspectum ejus dolus introibit. Audite, audite sermones meos, quos referam vobis audientibus. Ecce ego appropinquo judicio meo. Scio ego quia justus

<sup>a</sup> Martian. *perduxit*, minus bene : qui et paulo post, quemadmodum sæpius alibi, finalia puncta, quæ asterisci continentiam terminant, prætermisit.

<sup>b</sup> Superfluum hoc loco ponitur asteriscus cum sequenti dictione. Sensus enim, remoto *quia*, perfectus est ; nec illud scriptum legitur in volumine Hebraico. MART.

— Præfixo asterisco addit Martian. *quia*, quam ipsemet notam, ac vocem ascititias, ac temere intrusas in suo ms. fatetur. Forte *via*, legendum erat pro *quia*, eaque varians lectio erat margini apposita *via* ejus pro *ei*. ut Alexandrinum exemplar Gr. ἰδὲ αὐτοῦ pro αὐτῷ.

<sup>c</sup> Supplendum videtur pronomen *mea*, quod in Hebr. et Gr. ipso textu resonat.

<sup>d</sup> S. Augustinus addit nos, Gr. ὑμᾶς, vos, Heb. neutrum habet. Leviora quædam infra emendamus.

<sup>e</sup> Asteriscum hic loci, pro + obelo, imperitia scriptoris invenimus appositum. Quis enim nesciat obelis, non asteriscis fuisse notata ab Hieronymo quæ in LXX legebantur, et in Hebræorum voluminibus non erant ? Itaque similes emendationes ac

inveniar. Quis est qui didicetur mecum \* ut nunc obmutescam et desinam. : Duo concede mihi \* tunc a facie tua non abscondar ; manum aufer a me, et timor tuus non me terreat. Deinde vocabis, et ego audiam : loqueris, et ego respondebo tibi. Quot sunt iniquitates meæ, et peccata mea quæ sunt, doce me. Quare a me abscondis ? Aut putas me esse contrarium tibi, et quasi folium quod a vento movetur, vereris ? an tamquam feno quod rapitur, contrarius es ? quia conscripsisti adversum me mala, et imposuisti mihi peccata juventutis, et imposuisti in compede [ *Al.* compedes ] pedem meum, et observasti omnia opera mea. Radices pedum meorum contemplatus es, qui veterasco sicut uter, aut velut vestimentum, quod a tineis comestum est. [ *Cap.* XIV. ] Homo enim natus de muliere brevis vitæ, et plenus iracundiæ : et sicut flos cum floruerit, decidet, fugitque ut umbra, et non permanet. Nonne etiam hujus curam habuisti, et hunc venire fecisti in judicium coram te ? Quis enim erit mundus absque sorde ? nec unus quidem, etiamsi unius diei fuerit vita <sup>e</sup> ejus \* super terram. : Dinumerati enim sunt menses ejus <sup>f</sup> apud te. Tempus definisti, et non transit. <sup>g</sup> Discede ab eo : sine requiescat, et placeat ei tamquam mercenario dies suæ. Est enim arbori [ *Al.* arboris ] spes. Quia si excidatur, iterum floret, et germen ejus non deficiet. Nam si senuerit radix ejus in terra, <sup>h</sup> atque in petra fuerit mortuus truncus ejus, ab odore aquæ florebit, et faciet fructum sicut novella. Vir vero cum mortuus fuerit, abiit ; et cum ceciderit homo, jam non erit : tempore enim minuetur mare, et flumen deseritur, et siccatur. Homo autem cum dormierit, non exsurget. Usquequo cælum est, non consuetur, \* et non suscitabitur de somno suo. : Atque utinam apud inferos me custodisses, et abscondisses me, donec requiesceret ira tua, et statuisses mihi tempus in quo memoriam mei faceres ! Si enim mortuus fuerit homo : vivet consummatis diebus vitæ suæ ? Sustinebo usquequo denuo faciam : deinde vocabis, et ego respondebo tibi. Opera autem manuum tuarum ne im-

mutationes facile nobis permittimus ; ubi exploratum habemus, quid ab Hieronymo, quid a librariis dormitantibus derivatum fuerit in mss. codicibus Latinis. MART.

<sup>d</sup> LXX, *apud eum*, sive *ab eo*, παρ' αὐτοῦ : at melius in ms. *apud te*, juxta Hebræum תַּיִךְ *ittach*, id est, *tecum*, vel *apud te*. MART.

<sup>e</sup> Notat Olympiodorus in quibusdam exemplaribus sic legi : *Recede a me, ut requiescam, et victu seu mercede contentus sim, sicut mercenarius*. MART.

<sup>f</sup> Sciendum est, inquit Polychronius, quod Hebræus pro illo, in petra, habet, in cinere, prioris versus consequentia, et rei ipsius natura ita postulante. *Aquila autem*, in pulvere, et *Theodotion*, in humo, cum Hebraico fonte consentientes, reddiderunt ; qui etiam pro voce, ῥῶδαμος, interpretati sunt, κορυβόν, id est, *truncum pro surculo*. *Rursus Græcus*, faciet messem, a fine, dicit : *Hebræus autem rem ipsam respiciens*, fructum faciet. *Utrobique vero idem sensus servatur*. Ms. codex concordat cum Hebraico in ultima voce, *fructum faciet*. MART.

probes. Cogitationes meas dinumerasti, et nihil te A  
lauit peccatorum meorum. Signasti in sacco iniquitates meas : annotasti si quid inuitus erravi. ✕  
Et quidem [ *Al. equidem* ] mons cadens defluit ✕  
et petra veterascit in loco suo.<sup>a</sup> Lapid consumuntur aquis, ✕  
et alluione frequentium gurgitum miuit arena terræ, ; spem vero hominis perdidisti. Impulisti enim in sinem, et abiit : mutasti faciem ejus, dimisisti eum. Et cum multi fuerint [ *Al. fuerunt* ], filii ejus, nescit : si autem et pauci, ignorat ✕ de eis ; sed carnes<sup>b</sup> ejus ✕ super eum<sup>c</sup> doluerunt : et anima ejus super eum luit.

RESPONDENS AUTEM ELIPHAZ THEMANITES, DIXIT :

[ *Cap. XV.* ] Numquid sapiens respondebit in spiritu scientiæ, et implebit [ *Al. implevit* ] dolore ventrem, arguens in verbis quibus non oportet, in sermonibus B  
quibus nihil proderit ✕ in eis ? nonne tu repulisti timorem, et locutus es tales sermones ante conspectum Domini ? Quia reus es sermonibus oris tui, et elegisti linguam malorum, arguit te os tuum et non ego, et labia tua contradicant tibi. Quid enim ? Numquid primus homo natus es, aut<sup>d</sup> ante colles concretus es : aut arcana Domini audisti, aut in te solo est sapientia ? Quid enim nosti quod non novimus, aut quid intelligis quod non nobiscum est ? ✕ Sed et senex et decrepitu in nobis est : ✕ antiquior patris tui diebus. Numquid parum peccasti, et vulneratus es graviter ? ; Nimis elate locutus es. Quid ausum fuit cor tuum, et quid sustinuerunt oculi tui : quia in furore erupisti contra Dominum : et protulisti ex ore tuo sermones tales ? Quid enim est homo, ut sit sine C  
crimine ? aut sit natus justus ex muliere ? Si in sanctis ✕ ejus : non est fides, et cælum non est mundum ante eum : quanto magis abominabilis vir, bibens iniquitates ut potum ! Narrabo tibi, audi me, et quæ vidi, annuntiabo tibi, quæ sapientes dixerunt, et non celaverunt parentes suos. Ipsi solis data est terra, nec supervenit illis quisquam extraneus. Omnis vita impii in solitudine est : et numerati anni dati sunt potenti, et timor in auribus

<sup>a</sup> Asteriscorum et punctorum finalium notas, ut sæpe alibi, hic quoque non semel restitimus.

<sup>b</sup> Hic pro asterisco ✕ posuerat exscriptor + obelium, sed manifesto errore, quem emendavimus ad fidem Hebræi codicis. Notandum vero in sequenti, *super eum*, nullum esse appositum signum in ms. Alexandrino ad finem hujus capituli : etsi minime reperiantur hæc in LXX Romanæ editionis. MART.

<sup>c</sup> Aliter Martian. hæc junxerat interjecto puncto, *super eum. Diluerunt*, etc. haud bene.

<sup>d</sup> Olymp. et Polych. in Catena Græcorum Patrum : *Neque ante colles concretus es, vel (ut Hebræus habet) conceptus es... Neque constitutionem Domini audisti, pro quo Aquila, arcana, Theodotio, mysterium, Symmachus vero, colloquium, reddidit* : Hieronymus cum Aquila consentit, dum Latine interpretatur, *aut arcana Domini audisti*, etc. MART.

<sup>e</sup> Augustinus *qua* : neutrum Græcus probat, sed *quia* ὅτι.

<sup>f</sup> Hebræus habet *cor* ; ac si diceret, *facultas animæ visibili luxu et deliciis obcæcata est* ; pro illo vero *peristomium* [ ms. *capistrum* ]. habet, *pinguedinem et diploidem*, etc. Hæc Olympiodorus in Catena Gr. PP. MART.

ejus. Cum putaverit se esse jam in pace, tunc evasio veniet ei. Non credit [ *Al. credit* ] converti a tenebris. Jam enim traditus est in manibus ferri, et decretus est in escam [ *Al. esca* ] vulturum, et novit in semetipso quod servatur ad ruinam. Dies enim tenebrarum terrebunt eum. Necessitas et tribulatio tenebit eum. Sicut dux in prima acie decedit, <sup>e</sup> qui elevavit manus contra Dominum [ *Al. Deum* ], et contra Dominum omnipotentem contumax fuit, et cucurrit contra eum contumeliose ✕ in crassa cervice scuti sui, ✕ quia<sup>f</sup> operuit faciem ejus in adipem suo ✕ et fecit capistrum super femora. Habitat civitates desertas, intret in domos quæ non habitantur. Quæ enim ille<sup>g</sup> paravit, alii auferent, et non ditabitur, nec permanebit substantia ejus. Non mittet [ *Al. immittet* ] super terram umbram, nec effugiet tenebras ; sed stirpem ejus arefaciet ventus, et decidet ejus flos. Non speret se permanere : vana enim evenient ei. Præcisio ejus ante horam corrumpetur, et germen ejus non videbitur. Vindemietur tamquam uva acerba ante tempus. Decidat tamquam flos olivæ. Testimonium enim impii impii mors, et ignis comburet domos eorum qui munera accipiunt. Concipiet in ventre gemitus, et evenient ei vana, et venter ejus portabit dolum.

<sup>h</sup> RESPONDENS AUTEM JOB, AIT :

[ *Cap. XVI.* ] Audiui talia multa. Consolatores<sup>i</sup> malorum omnes. Quid enim ? Numquid ordo est in sermonibus spiritus ? ✕ aut in quo molestum tibi erit, quia respondebis ? Et ego secundum vos loquar [ *Al. loquor* ]. Si subjecta esset anima vestra pro mea, loquerer vobis sermonibus, et moverem super vos caput meum. Esset virtus in ore meo, et labia moverem, et non parcerem. Si enim loquar, non<sup>j</sup> dolebo vulnere, quod si taceam, nihilominus terebrabor. Nunc autem lassavit me<sup>k</sup> dolor ; et fecit stultum, et putrem ✕ apprehendisti me, et in testimonium factus sum, ✕ et surrexit super me mendacium meum, ✕ contra faciem meam<sup>l</sup> respondebit : Iracundia

<sup>g</sup> Idem plurium numero, *Quæ enim illi paraverunt, alii auferunt*.

<sup>h</sup> Omissa sunt isthæc in ms. codice ; ubi exscriptor spatium sufficiens vacuum reliquit ad ea describenda miniatore colore, ac litteris majusculis. Quod in aliis mss. factum conspicimus : nam in multis desunt sæpius tituli et litteræ initiales. MART.

<sup>i</sup> Restituimus ad Græcum exemplar, et Augustini lectionem, *Consolatores malorum omnes*, pro quibus erat, *Consolatores mali vos omnes*.

— Pro quo Aquila, inquit Olympiodorus, *consolatores laborum* ; Theodotio, *consolatores molestiarum* ; Symmachus autem dilucidius reddidit, *consolatores omnes odiosi estis*. MART.

<sup>j</sup> Falso legerat Martianeus, *non dolebo vulnere*, pro *non dolebo vulnere* juxta Græcum, *οὐκ ἀλγίσω τὸ τραῦμά μου*, quemadmodum S. quoque Augustinus legit.

<sup>k</sup> Nomen *dolor*, quod proprie in Græco non est, ne ipse quidem Augustinus novit.

<sup>l</sup> Apud S. Augustinum *respondi*, qui mox enim adverbium rectius prætermittit : tum vero omnium optime *dejecit me*, legit juxta Græcum *πετίεσθαι με*, quemadmodum et nos restituimus. Satis autem vi-

enim usus defecit me, fremuit super me dentibus. Sagittæ pyratarum ejus super me deciderunt, acie oculorum irrituit. Acriter percussit me in genibus, et simul concenterunt in me. Tradidit enim me Dominus in manus iniqui, et inter impios projecit me. In pace cum essem, discerpit me, et tenens comam meam dirulit [ *Al. devellit* ]. Statuit me sicut signum. Circumdederunt me lanceis emittentes in renes meos, et [ *Al. tacet ei* ] non pepercerunt. Effuderunt in terra fel meum, deiecerunt me prostratione magna. Cucurrerunt ad me potentes, cilicium assuerunt corio meo, virtus enim mea in terra extincta est, venter meus combustus est a fletu, et super palpebras meas umbra mortis. Iniquitas nulla erāt in manibus meis, sed oratio mea inunda. Terra ne operiat super sanguinem carnis meæ, nec sit locus clamori meo. Et nunc ecce in cælis est testis meus, et conscius meus in excelsis. Ascendat deprecatio mea ad Dominum, et ante conspectum ejus distillet oculus meus. Judicetur vir enim Domino sicut filius hominis ad proximum suum; anni enim dinumerati venerunt mihi, et viam qua [ *Al. per quam* ] non revertar, ingrediar. [ *Cap. XVII.* ] Defeci, agitated spiritu. Oro ut sepeliar, et non contingit mihi. Preces adhibeo cum labore. Et quid feci? Furati sunt externi bona mea. Quis est iste? Ad manum meam ligetur. Quia cor eorum abscondisti a prudentia propter hoc non exaltabis eos. Parti annuntientur mala, et oculi super filios eorum tabuerunt. Posuisti autem me in loquelam nationibus, et in risum illis deveni. Obscurati sunt ab ira [ *Al. ob iram* ] oculi mei, et expugnatus sum valde ab omnibus, et mirati sunt super hæc [ *Al. hoc* ] veraces. Jus us autem super inimicum conurgat, et obtineat fidelis viam suam,

tiose ac nullo ferme sensu Martianus ex corrupto suo ms. excuderat, *def. cit me.*

Malim equidem in *genas* legi, quod et Hebræus præfert *גנא*, ac facile existimari Origenianam quoque exemplar *εις σαγωνα* olim prætulisse. Verum cum etiam Augustinus in Latino suo codice invenit, in *genibus*, et Græcus habeat *εις τα γονατα*, propius ad fidem est opinari, jam inde ab Hieronymi ævo fuisse Græcas voces, *εις σαγωνα*, ob litterarum similitudinem a librariis depravatas in has *εις τα γονατα*: atque ejusmodi exemplari S. quoque usu esse interpretem, cum nullum ferme esset boni sensus dispendium. Hinc certe, cum pridem in *genas* rescribere statuissemus, probavimus demum Augustinianam lectionem hanc magis: quam enim e suo ms. excuderat Martianus uno verbo *ingens*, sive pro *in genas*, sive pro *in genibus*, depravatam velis scribam occitantia, manifesto mendosam ac falsam pati haud potuimus.

Rerum manifesto errore laborabat Martiani lectio, *circumdederunt lanceas*, quam ex S. Augustini testimonio, Græco jugiter textu, *επιλωσσω με λανχαις*, suffragante, emendavimus.

Falso Martianus versiculum istum, *virtus enim mea in terra extincta est*, prælixo obelo jugulaverat, perinde ac si esset Græcum assumptum, quod in Hebræo archetypo non haberetur. Verum illa omnia fere Inuentissima in Hebræo sententia, *וירתי כחתי בלתי בלתי* quod, est ad verbum, *Et*

et purus manibus sumat audaciam. Quapropter omnes convertimini, et venite. Non enim invenio in vobis veritatem. Dies mei transierunt in calamitatibus: et concussæ sunt compages cordis mei. Noctem in diem posuerunt. Lux prope faciem tenebrarum. Si sustinero, inferi erunt domus mea. In tenebris stratus est lectus meus. Interitum appellavi patrem meum, matrem meam, et sororem tabem. Quæ est enim mihi spes? aut bona mea videbo: aut mecum ad inferos descendent? aut pariter in cinerem descendemus.

RESPONDENS AUTEM BALDAD SAUCHITES, DIXIT:

[ *Cap. XVIII.* ] Quousque non es taciturnus? Colibete, ut et nos loquamur. Cur ut quadrupedia tacuimus coram te? abutitur te iracundia. Quid enim? Si tu mortuus fueris, sub cælo non habitabitur: aut subvertentur montes a fundamentis, et lumen impiorum extinguetur, nec splendet flamma eorum? Lux ejus erit [ *Al. fuerunt* ] tenebræ in domo, et lucerna super eum extinguetur. Capiant infimi substantiam ejus, et erret concilium ejus. Immissus est enim pes ejus in laqueum [ *Al. laqueo* ], et in rete implicabitur. Veniant super eum laquei confortabit [ *Al. confortavit* ] super enim sitiens: absconditus est super terram funiculus ejus et captio ejus in semita [ *Al. semitis* ]. Per circuitum: perdant eum dolores, et multi circa pedes ejus veniant in angustia famis. Rubra enim ei præparata est magna. Comedantur rami pedum ejus, et devoret decora ejus matura: mors. Rumpatur de habitaculo ejus sanitas, et teneat eam necessitas causæ regalis. Habitat in tabernaculo ejus, in nocte ejus. Aspergentur speciosa ejus sulphure. Salter radices ejus siccabuntur, et de sursum irruet messio ejus: Memoria ejus pereat de terra et non

*infirmit in pulvere cornu meum*, quod commodius Græci interpretantur, *Τὸ δὲ σθῖνος μου εἰς γῆν ἰσθῖνος*. *Robur autem meum in terra extinctum est.* Ad hanc itaque Hebræi textus obelum sustulimus.

Videtur vox *mortis*, ad Alexandrini codicis normam asterisco insignienda.

Martianus annuntiantur, minus bene, ut et illud, quod postremum asteriscum omiserat, quem nos suffecimus.

Minus hic bene Augustini codex, *invenit in res veritatem*. Paulo autem post, *concussæ pro concussæ*.

S. Augustinus, *Accipiant*, quod mem est. Verum quod *in firmi* legimus, pro quo vitiose Martianus *infirmi*, illius testimonio debemus, et Græco textu, *ελαχιστα*, ad cujus fidem leviora quædam infra castigantur.

Idem Olympiodorus non otiose in hunc locum ista annotavit: *Alia autem exemplaria pro eo, in nocte ejus, habent, in corpore ejus.... Theodotio: habitabit in tabernaculo ejus rerum omnium egestas. Hebræus autem amplius quiddam dicens, habet, habitabit in tabernaculis non suis, id est, vagabundus in aliorum ædibus commorabitur.* Cæterum qui interpretantur, in nocte ejus, abjecto Mem ex hodierno

Hebræo *בבלי-לו* *mbeli-lo*, legebant *בלל-לו* *ballajelo*; hoc enim significat, *in nocte ejus*. MART.

Superiores proxime tres asteriscos, addita in fine crassiorum punctorum nota, ad codicis Alexandrini regulam restitimus, ubi iste asteriscus soli

sit nomen ejus in facie platearum : et pellatur de lumine in teubras : et non sit cognoscibilis in populo suo, nec resalvetur sub caelo domus ejus; sed in populo ejus vivat alteri. Super eum genuerunt infirmi, et proceres tenuit miraculum. Hæc sunt domus impiorum, et hic est locus ignorantium Deum.

RESPONDENS AUTEM JOB, DIXIT :

[Cap. XIX.] Quousque fatigatis animam meam, et destruitis me verbis? Scitote tantum, quia Dominus [Al. Deus] fecit mihi sic. <sup>a</sup> Detrahitis me, et non erubescitis incumbere mihi. Sed esto, vere ego erravi, et apud me habitat error + ut loquerer verbum, quod non oportebat + et sermones mei erant, et non sunt in tempore : Cur autem vos in me exaltamini, et exprobratis mihi opprobrium? Scitote ergo quia Dominus est qui me turbavit : et vallum suum circa me circumdedit. Ecce <sup>b</sup> rideo opprobria, et non loquar : clamabo, et nusquam est iudicium. <sup>c</sup> ✕ Circumseptus sum, nec vado. In vultu meo tenebras posuit, et gloria me exiit, et abstulit coronam de capite meo, et dirupit me undique, et <sup>d</sup> abii. Excidit tamquam arborem spem meam. Savissime abusus est me in iracundia : et arbitratus est me tamquam inimicum. Simul venerunt tentationes ejus, ✕ et fecerunt per me viam suam, ✕ et circumdederunt tabernaculum meum : Fratres mei recesserunt. Cognoverunt alienos magis quam me, et amici mei immisericordes facti sunt. Non curaverunt me proximi mei, et scientes nomen meum oblitii sunt me. Vicini domus, atque ancillæ meæ ✕ quasi alienum reputaverunt me : extraneus eram coram eis. Servum meum vocavi, et non respondit. Os meum deprecabatur : et rogabam uxorem meam. Invocabam [Al. invocavi] + blandiens : filios ✕ nteri mei : et illi in perpetuum despexerunt me. Cum surrexero loquentur ad me. Abominati sunt me, qui noverant me, et quos dilexeram consurrexerunt in me. In cute computruerunt carnes meæ, et ossa mea in dentibus meis sunt. Miseremini

præligitur negandi particulae non, idque, ut videtur, verus, quod tantum monere volumus. Post vocem platearum August. addit, ubi erat, quæ tamen verba in nullo originali textu inveniuntur.

<sup>a</sup> Pro Detrahitis, invenit in suo ms. Martianæus Decies trahitis, quod ipsemet improbavit.

<sup>b</sup> Primum hæc verba, rideo opprobria, et non loquar, obelo liberavimus, quo plane immerito a Martianæo confodiebantur, cum manifesto sint in Hebræo, quem consulere debuisset, אָבִיבָה אֶתְּפִלְתִּי אֶתְּפִלְתִּי אֶתְּפִלְתִּי : ad verbum, vociferabor opprobria, et non audiar : quæ Græci paulo liberiori sensu converterunt, γέλω (vel γέλω) ὄνειδον, καὶ οὐ λαλήσω : Ridebo (vel dicam) opprobria, et non loquar. Deinde ipsam Martianæi lectionem emendavimus, nam rideor legerat pro rideo, quod ferme contrarium sensum reddit : tum opprobrio pro opprobria, tamenetsi in idem utrumque recidit, et Græci quædam exemplaria ipsa ὄνειδον, pro ὄνειδον legant. Sed hæc magis probatur August. qui etiam loquor in instanti habet pro loquar.

<sup>c</sup> Hoc loco positus erat obelus, +, pro asterisco. ✕. Hunc pro falso codicis obelo asteriscum de suo Martianæus substituit. Nobis ad Alexandrini ms. fidem utramque notam exulare satius videtur.

<sup>d</sup> Falso legerat Martian. atit. Libri omnes in pri-

A mihi, miseremini mei, o amici! Manus enim Domini est, quæ tetigit me. Quare me persequimini sicut et Dominus? De carnibus meis non satiamini. Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei, et ponantur in libro in perpetuum ✕ in stylo ferreo : et plumbo : aut ✕ in testimonium [Al. testimonii] : in petris sculpan- tur? Scio enim quia æternus est qui me resoluturus est. Super terram resurget cutis mea quæ hæc patitur. A Domino enim mihi hæc contigerunt, quorum ego mihi conscius sum, quæ oculus meus vidit et non alius, et omnia mihi consummata sunt in sinu. Quod et si dixeritis, quid dicemus contra eum, et radicem sermonis inveniemus in eo? Timete et vos ✕ a gladio : Ira enim super iniquos veniat, et tunc cognoscetis ✕ quia est iudicium.

RESPONDENS <sup>a</sup> AUTEM SOPHAR MINÆUS, AIT :

[Cap. XX.] Non sic sperabam contradicturum te hæc. Nec [Al. non] enim <sup>f</sup> intelligitis magis quam ego. ✕ Eruditionem confusionis meæ audiam, ✕ et spiritus sapientiæ respondebit mihi. ✕ Numquid hæc nosti a sæculis ex quo positus est homo super terram? Jucunditas impiorum ruina magna est; et gaudium iniquorum perditio est. Si ascenderint in caelum manera ejus, et vitima ejus nubes tetigerit + cum putaverit se jam stabilem esse : in fine peribit; et qui noverunt eum, dicent : Ubi est? Tamquam sonus avolans, nusquam comparet : et volavit velut phantasma nocturnum. ✕ Oculus videbit, et non adjiciet ✕ et ultra non cernet eum locus ejus ✕ filios ejus disperdat impius, ✕ et manus ejus succendantur [Al. succendantur] doloribus. ✕ Ossa ejus repleta sunt <sup>h</sup> juventute ejus, ✕ et cum illo in cinere dormient. ✕ Si dulcis fuerit in ore ejus malitia. ✕ Abscondet eam sub lingua sua. Parret ei, et non relinquet eam, et tenebit eam in medio gutture suo, et non poterit subvenire sibi. Fel aspidis in ventre ejus. Divitiæ inique congregatæ evomentur. De <sup>i</sup> domo ejus protrahet eam an-

ma persona, ut nos restituimus, præferunt.

<sup>e</sup> Hæc omissa in ms. incuria librarii, supplevimus ex interpretatione LXX, qui pro Naamathite, Sophar Minæum dicunt. MART.

<sup>f</sup> Minori numero penes Martianæum intelligis : Græcus et Augustinus, quos sequimur, in plurali legunt.

<sup>g</sup> Non quod nihil his verbis in Hebræo respondeat, obelo prænotantur; sed quod alia ibi, unoque

comprehensa sit verbo sententia, כָּלֵל, id est, quasi sterces ejus, Hieronymus vertit, quasi sterquilinum, Græci autem aliter eam videntur legisse, neque adeo in Alexandrino codice locum hunc jugulant.

<sup>h</sup> Expunximus juxta Augustini lectionem et Græcam in præpositionem, quam Martianæus inseruerat; asteriscos autem duos aut tres, qui deerant, comitatum initium præfiximus. At qui duo subsequuntur post verbum dormient, in nupera Alexandrini cod. editione non sunt.

<sup>i</sup> Isihæc Græcorum propemodum omnium, ipsorumque Hexaplarum codicum, e quibus Hieronymus transtulit, lectio ἐξ οὐτῆς, de domo, librarium corrupta est, sive incuria, sive perversa cura pro ἐκ κοιλίας, de ventre, juxta Hebræam בִּבְרֵחִי, quam ipsemet Hieronymus in sua ex Hebræo versione

gelus, et a furorem draconum mulgebit. Interficiat A illum lingua colubri, et non videat mulctram pecorum, neque pabula mellis et butyri. In vanum et frustra laboravit divitias, de quibus non est gustaturus: quæ egerentur, ut durum quid quod mandari non potest, nec glutiri. Multorum enim validorum domos confregit: et habitacula diruit, nec instauravit. <sup>b</sup> Non est salus substantiæ ejus. ✕ In desiderio suo non salvabitur. ✕ Non erunt reliquiæ de cibis ejus: ideo non florebant bona ejus. Cum putaverit se repletum esse, coarctabitur, et omnis necessitas super eum veniet. Si quomodo impleat ventrem suum, emittet super eum furorem iracundiæ. Pluet super eum dolorem, et non liberabitur de manu gladii. Vulneret eum sagitta ærea, pertransseat corpus ejus <sup>c</sup> + jaculum. Fulgura in habitaculis [Al. tabernaculis] ejus, ✕ discurrant super eum terribiliter: et omnes tenebræ in eo maneant. Comedat eum ignis inexstinguibilis, lædat advena domum ejus, et detegat cælum iniquitates ejus. Terra adversetur ei: trahat domum ejus perditio in finem. Dies iræ superveniat illi. Hæc pars hominis impij a Domino, et possessio honorum ejus ab episcopo.

RESPONDENS <sup>d</sup> AUTEM JOB, AIT:

[Cap. XXI.] Audite, audite sermones meos, et non sit mihi a vobis hæc consolatio. Sufferte me, ego autem loquar, et ita demum ridebitis me. Quid enim? Numquid humana est castigatio mea? aut quare non irascar? Respicite ad me, et admiramini, et ponite manum sub mento. Si enim recorder, perturbor; et tenentur carnes meæ doloribus. Quare impij vivunt, et senuerunt in divitiis? Semen eorum secundum + desiderium <sup>e</sup> animæ: et nepotes eorum ante oculos. Domus eorum abundantes, et timor nusquam, nec flagellum Domini est super eos. Yaccæ eorum concipientes non abortant, et

novit. Olympiodorus quoque in hunc locum auctor est, reliquos interpretes vertisse *εκ γαστρῶς*.

<sup>a</sup> Minus bene in eo, quo usus est Augustinus, exemplari, *furore draconum fulgebit*: sed neque satis bene hic erat *mulcebit*, quod nos, recto cogente sensu, in *mulgebit* convertimus: Græce est *θηλάσσει*. Mox pro *mulcturam* ex Augustino rescripsimus *mulctram*.

<sup>b</sup> Nupera codicis Alexandrini editio ex hoc loco asteriscos exorditur, quos per quinque incisa, usque ad finalia, quæ nos suffecimus, puncta continuat.

<sup>c</sup> Mutatum est hic loci asteriscus in obelum; quia imperitia exscriptoris, vel incuria signum isthoc ✕ in ms. positum erat pro +, quod substituiimus. MART.

<sup>d</sup> Prætermissa initia capitulorum supplere cogimur sæpius cum ea quæ titulorum loco ponuntur, notariorum diligentiam effugerint. MART.

<sup>e</sup> Placeret magis unam obelo confodi vocem, *desiderium*, non et quæ subsequitur *anima*. Conjicio autem LXX, aliter Hebræum legisse, et pro *לפניהם*, quod est, *coram eis*, scriptura perquam simili legisse *לפניהם*, quod interpretati sunt *κατὰ ψυχῶν*, *juxta animam*; neque enim videntur potuisse aliter animæ vocabulum hic comminisci.

<sup>f</sup> Excidit, ni fallor, exscriptori verbum *pecus*, aut *greges*, quod in Hebraico scriptum legitur: sen-

suæ foeta eorum salvavit, et peperit. ✕ Et mittunt sicut <sup>f</sup> ✕ infantes suos: et permanent sicut vestustæ oves eorum. Et parvuli eorum ludo se provocant. Tenent psalterium et citharam, et lætantur ad vocem ✕ organi. Et snierunt in bonis vitam suam, atque in requie inferi dormierunt. Dicunt autem Domino: Discede a nobis. Nosse vias tuas nolumus. ✕ Quid est Dominus quia serviemus ei? ✕ aut quæ utilitas, quia <sup>g</sup> obediemus ei? Erant autem in manibus eorum bona. Sed facta impiorum non respicit. Immo vero lucerna impiorum exstinguetur, et superveniet eis eversio. Dolores autem tenebunt eos ab ira, et erunt sicut palea in vento, et sicut pulvis quem abstulit turbo. <sup>h</sup> Deus, deficiant filii ✕ ejus: bona ejus. ✕ Redde ei, et sciet. Videant oculi ejus <sup>B</sup> necem suam, et a Domino non salvetur. ✕ Quia nulla voluntas ejus in domo sua post eum ✕ licet numerus mensum ejus dimidiatus sit. Numquid non Dominus qui docet sensum et scientiam, ipse <sup>i</sup> etiam homicidas judicat? ✕ hic <sup>j</sup> morietur in robore simplicitatis suæ, totus in abundantia et felicitate. Intestina ejus plena sunt adipe, et medulla eorum diffunditur. Alius vero moritur ab amaritudine animæ suæ, non comedens quidquam boni. Et simul in terra dormient, et putredo operiet eos. Itaque scio, vos aucter [Al. audaciter] mihi insistere ✕ quia dicitis: Ubi est domus principis, ✕ et ubi est velamen in tabernaculis impiorum? ✕ Interrogate eos qui transeunt per viam, ✕ et signa eorum non ignorabitis. ✕ Quia in die perditionis <sup>C</sup> salvator malus, ✕ in diem iræ deducuntur. ✕ Quis annuntiabit coram eo viam ejus, ✕ et quæ ipse fecit, qui reddet ei? ✕ Et ipse in sepulcra [Al. sepulcrum] deductus est, ✕ et super acervum vigilavit. ✕ Dulces ei fuerunt lapilli [Al. lapides] torrentis, ✕ et post eum omnis homo sequitur, ✕ et ante eum innumerabiles. Quomodo ergo consolamini me inaniter? Requies enim mihi a vobis nulla est.

sus quoque nullus, vel imperfectus est absque hac voce. Deinde secundus asteriscus in hoc versiculo superfluis videri potest; quoniam tota isthæc sententia ex Hebr. voluminibus addita interpretationi LXX sufficienter notetur sub uno asterisco. MART.

— Non superat in Græco apographo, quæ hic duobus asteriscis designatur, pericope. Satis autem erudite notatum Martiano, videri excidisse verbum *pecus*, aut *greges*, quod in Hebraico resonat *אֶרְבַּע*, et sine quo nullus aut imperfectus est sensus: quin etiam potuisse unico asterisco sententiam hanc ex Hebræo, sive Theodotice Septuaginta virali editioni additam illustrari. Tum pro eo quod est, *vestustæ oves*, Augustinus ex inemendato, ut videtur, codice legit, *vestustate oves*.

<sup>g</sup> Conjicio ex Græco verbo *ἀπαρτίσωμεν*, istud *obediemus*, Latinorum esse amanuensium errorem pro *obviemus*, cujus est fere similis scriptura. Augustinus hunc locum præterit.

<sup>h</sup> Videtur asterisco illustrandum nomen *Deus*, quod etiamnum in Græco desideratur. Leviam quædam alia infra emendamus.

<sup>i</sup> Minus bene penes August. *ipse enim homicidia judicat*. Qui subsequitur asteriscus, non, ut Martiano posuerat, totum versiculum, sed unicum pronomen *hic* illulescere facit, quod adeo finalibus punctis conclusimus.

RESPONDIT AUTEM ELIPHAZ THEMANITES, ET DIXIT :

[Cap. XXII.] Nonne Dominus est qui docet sensum <sup>a</sup> et scientiam, ✕ et habitare facit super nos intelligentiam? : Quid enim pertinet ad Dominum, si tuis in operibus ✕ absque crimine? : aut quid ei prodest, quia simplex est via tua? aut timens te arguet te, et veniet tecum in iudicium? Nonne malitia tua <sup>b</sup> + est : multa : et innumerabilia peccata tua? ✕ Quia : pignus tulisti fratrum tuorum sine causa : et vestimentum pauperum abstulisti : aquam sitiensibus non dedisti, et esurientes privasti pane. <sup>c</sup> Habitare fecisti quemquam super terram, aut miratus es personam aliquorum? Viduas dimisisti vacuas, et pupillos affixisti. Igitur circumvenerunt te laquei, et contrivit te bellum magnum. Lumen tuum in <sup>d</sup> tenebras conversum est; et dormientem te aqua <sup>B</sup> per gemitum meum. Quis dabit scire me et invenire eum, et ventre usque ad solium ejus, ut dicam coram eo causam meam, et os meum impleam increpationibus, et cognoscam causationes quas loquetur mihi, et sentiam quæ annuntiat mihi? An in multa virtute dijudicabitur mecum? Nequaquam. Tantum [Al. Tamen] in terrore non abutatur me. Veritas enim, et increpationis ab eo est. Educit <sup>k</sup> in finem iudicium meum. Nam et si primus ambulavero, ultra non ero. Et in novissimis quomodo sciam ✕ eum? ✕ <sup>l</sup> A læva quid aget? non apprehendam. ✕ Convertetur ad dexteram, et non videbo : sed scit ipse viam meam, et <sup>m</sup> probavit me sicut aurum. Egre diar in præceptis ejus. ✕ Tenuit pes meus <sup>n</sup> vias ejus. Custodivi, non declinabo. A præceptis ejus non <sup>C</sup> discedam. In sinu autem meo abscondi verba ejus. Si autem ipse iudicavit sic, quis est qui contradicat ei? Quod enim ipse voluit, et fecit <sup>o</sup>. Propterea ad

A cies iniquitatem a tabernaculo tuo. ✕ Et pones illud super aggerem in petram, ✕ <sup>b</sup> et in saxa torrentis Ophir. Erit omnipotens adiutor tuus contra inimicos, et quasi argentum mundum igni probatum, faciet te. Tunc coram Domino habebis fiduciam, suscipiens cælum cum hilaritate. Et cum oraveris ad eum, exaudiet te, vota que tua reddes. Et restituet tibi conversationem justitiæ, ✕ et in viis tuis erit lumen : <sup>i</sup> Quia humiliavit semetipsum, et dices, elatus est in superbiam. Et inclinatum oculis salvabit. Erue innocentem, et salvaberis in munditia manuum tuarum.

RESPONDENS AUTEM JOB, DIXIT :

[Cap. XXIII.] Et quidem scio quia de manu mea est increpationis, et manus <sup>j</sup> ejus gravis facta est super gemitum meum. Quis dabit scire me et invenire eum, et ventre usque ad solium ejus, ut dicam coram eo causam meam, et os meum impleam increpationibus, et cognoscam causationes quas loquetur mihi, et sentiam quæ annuntiat mihi? An in multa virtute dijudicabitur mecum? Nequaquam. Tantum [Al. Tamen] in terrore non abutatur me. Veritas enim, et increpationis ab eo est. Educit <sup>k</sup> in finem iudicium meum. Nam et si primus ambulavero, ultra non ero. Et in novissimis quomodo sciam ✕ eum? ✕ <sup>l</sup> A læva quid aget? non apprehendam. ✕ Convertetur ad dexteram, et non videbo : sed scit ipse viam meam, et <sup>m</sup> probavit me sicut aurum. Egre diar in præceptis ejus. ✕ Tenuit pes meus <sup>n</sup> vias ejus. Custodivi, non declinabo. A præceptis ejus non <sup>C</sup> discedam. In sinu autem meo abscondi verba ejus. Si autem ipse iudicavit sic, quis est qui contradicat ei? Quod enim ipse voluit, et fecit <sup>o</sup>. Propterea ad

erant apud Hieronymum, non obeli +. MART.

—Præfixos isti et subsequenti isocolo obelos manifesto falsos, atque ipsi improbatos Martianæo, ad aliorum librorum fidem sustulimus. Tum ex Augustini testimonio rescripsimus, *elatus est in superbiam*, pro quo Martian. *elevatus es superbia*. Nupera codicis Alexandrini editio emendata *ὑπερηφανύσατο* : quæ subsequens comma, et *inclinatum oculis salvabit*, asterisco illustrat.

<sup>j</sup> Haud recte penes Augustinum, *manus mea*, pro *ejus*.

<sup>k</sup> Martianæus, *Educat in fine*. Tum Augustinus, *Nam si, intermedia et particula prætermissa: denique postea non ero, pro ultra, etc.*

<sup>l</sup> Ita ex Augustini testimonio reposuimus. *A læva quid aget*, concinniori sensu, maxime vero Græco suffragante textu, *Ἀριστερὰ ποιήσαντος αὐτοῦ*. Martianæus in prima persona sub interrogandi etiam nota, legerat, *Ad lævam quid agam?*

<sup>m</sup> Corrupte Martianæus in futuro, *probabit*, quod, Augustino consentiente, in *probavit* emendavimus ex Græco *διάρχει*. Leviora supra atque infra taciti castigamus.

<sup>n</sup> Videtur ad Græcum referendus locus, subjunctis hic finalibus punctis, ac novo exinde *στοιχείω* incepto: *Vias ejus custodiri: non declinabo, etc.* ὁδοῦς γὰρ αὐτοῦ ἐφύλαξα, καὶ οὐ μὴ ἐκκλινῶ.

Solidus decimus quartus versus, quem ita ex Hebræo interpretatus est S. Pater, *cum expleverit in me voluntatem suam, et alia multa similia præsto sunt ei*, hic cum in Græco exemplari, tum in Latina et versione desideratur.

<sup>a</sup> Longius hic locus ab Hebræo abludit : Græcus autem, quæ subsequuntur sub asterisco, verba non retinet. Confer utrumque textum : nos finalia puncta statim sufficimus.

<sup>b</sup> Quæ sub asterisco notantur, leguntur in Hebræo : male igitur positus fuit in ms. codice + obelus pro asterisco ✕. MART.

—Obelum quem hic restituimus, retinebat et Martianæi ms., ac jure, unum verbum est, jugulat. Quod ille minime animadvertens, obelo expuncto, contra S. Interpretis mentem de suo asteriscum substituit. Paulo post asterisco, qui unicus adverbium quia respicit, finalia puncta subjungimus.

<sup>c</sup> Horum versuum ordo inversus est apud Septuaginta. MART.

<sup>d</sup> Vitiöse penes Martianæum, *in tenebris*. Infra leviora alia ex Augustino emendantur.

<sup>e</sup> Satis mendose apud August. , *Videntes justiores erant*, contra Græci textus fidem *ἰδόντες δίκαιους ἔγιναν*.

<sup>f</sup> Durus hoc in loco, id est, firmus et patiens, non mollis et effeminatus.

<sup>g</sup> Addit S. Augustinus *patiens*, quod nec habetur in Græco, sed unde fluxerit intelligere est ex vetere hic ad libri oram apposito Scholio.

<sup>h</sup> Nullo hic asterisco luxata Alexandrini codicis editio præfigit. Minus porro bene *ponens*, pro *pones* legit Augustinus : denique pro *et in saxa*, Græcus habet, et *ut saxa*, sive *petra*, καὶ ὡς πέτρα.

<sup>i</sup> Quæ obelis hic notata sunt, reperiuntur in Hebræo : frustra igitur apposuit exscriptor hujusmodi signa obelorum, quorum usus nullus est, cum sententiæ existant in fonte Hebræo. Asterisci ✕ forte



eum festinavi, et communitus sollicitus fui de eo <sup>a</sup> ✱. Idcirco a facie ejus turbabor. Considerabo, et timebo ab eo; Et Dominus molliuit cor meum, et omnipotens conturbavit me. Nec enim sciebam quod superuenirent mihi tenebræ, et ante faciem meam teneret caligo. [Cap. XXIV.] Quare Dominum non latuerunt horæ, impii autem ✱ nescierunt dies ejus? finem transgressi sunt. Gregem cum pastore rapientes ✱ paraverunt: Jumentum pupillorum abegerunt, et bovem viduæ pignoraverunt. Et inclinaverunt pauperes a via + justa: simul absconditi sunt mites terræ. Et irruerunt <sup>b</sup> sicut asini ✱ feri: in agro super me, exeuntes ad opus suum. ✱ Suavis factus est eis panis in adolescentes: <sup>c</sup> Agrum ante tempus non suum demessuerunt. Infirmi vineas impiorum absque mercede, et cibo colu-  
 B  
 lucerunt. Nudos multos fecerunt dormire sine vestimentis, et tegumen in frigore abstulerunt. ✱ De stillicidiis montium madescunt: qui cum tegumen non haberent, petra aperti sunt. Rapuerunt ab ubere pupillum; et eum qui ceciderat, humiliaverunt. Nudos fecerunt dormire inique, et esurentium abstulerunt panem. In angustiis inique insidiati sunt, viam autem justitiæ ignoraverunt. De civitate et de domibus <sup>d</sup> vi eiciebantur. Anima vero parrulorum in gemitu valde. Ipse autem Deus eorum curam non habuit? Cum essent super terram, et ignorarent viam justitiæ, non ambulaverunt in semitis ejus: et sciens eorum opera tradidit eos in tenebras. ✱ Et nocte erit sicut fur. ✱ Oculus adulteri observat tenebras ✱ dicens, non videbit me oculus, ✱ et  
 C  
 latibulum faciei posuit. ✱ Suffodit in tenebris domos. Per diem obsignaverunt semetipsos. ✱ Non cognoverunt lucem, ✱ quia simul eis <sup>e</sup> mane umbra mortis <sup>f</sup> ✱ levis est super faciem aquæ: Maledicatur pars eorum super terram. Appareant plantationes eorum super terram aridæ. De sinu enim pupillorum rapuerunt. Deinde rememoratum est peccatum ejus. Sicut nebula roris nusquam comparuit. Retribuatur illi sicut egit. Conteratur sicut lignum insaniabile omnis iniquus. Sterili enim non fecit bene, et mulieris non est misertus. In ira evertit infirmos. Consurgens ergo non credit contra vitam

<sup>a</sup> Hæc vero quæ asteriscis illustratur, pericope, alia est ejusdem proxime superioris versus decimi quinti, et quæ gemina interpretatio, ut ex Hebræi archetypi collatione percipies. Potiori adeo jure obelis confodienda esset, nisi et in Græco asteriscis gauderet.

<sup>b</sup> Augustinus, ad cujus lectionem lævia quædam modo emendavimus, hic sicut adverbium ta: et.

<sup>c</sup> Isud comma, *Agrum ante tempus*, etc., in Græco Alexandrino codice non habetur, atque adeo videtur asterisco designandum. Quod subsequitur, *Infirmi vineas*, etc., ab Hebræo longius abludivit; sed hæc persequi haud vacat.

<sup>d</sup> Voculam *vi*, quam proprie nec Græcus habet, Augustinus quoque tacet.

<sup>e</sup> Mendose penes Augustinum *manet*, pro *mane* legitur.

<sup>f</sup> Supplendum alterum hemistichium videtur, quod facile ob earundem vocum, *umbra mortis*, recursum a Latino codice exciderit. Est autem lu-

suam. Cum infirmari cœperit, non speret sanitatem, sed cadet [Al. cadit] in languore. Multos enim afflixit altitudo ejus. Emareuit sicut malva in aestu, aut sicut de stipula spica ✱ & sponte: decidens ✱ alioquin quis est qui loquatur mendacium me dicere, ✱ et ponet in nihilum verba mea?

RESPONDENS AUTEM BALDAD SAUCHITES, DIXIT:

[Cap. XXV.] Quid enim exordium quam timor ab eo qui facit universa in excelso? Nemo enim putet esse moram piratis. In quem enim non venient insidiæ ab eo? aut quomodo erit homo justus coram Domino, vel quomodo se mundabit natus ex muliere, si lunæ præcipit, et non lucet, nec stellæ sunt mundæ ante [Al. apud] eum? Quanto magis homo putredo, aut filius hominis vermis!

RESPONDENS AUTEM JOB, DIXIT:

[Cap. XXVI.] Cui ades, vel quem adjuturus es? nonne cum cui multa virtus est et brachium forte? Cui tu das consilium? nonne cui omnis est sapientia? vel quem æqueris? nonne eum cui magna est fortitudo? Cui annuntiasti sermones, aut spiritamen ejus est quod exit a te? ✱ Numquid gigantes redigentur in nihilum ✱ subter aquam, et proximi eorum? ✱ Nudus infernus coram eo, ✱ et non est velamen perditioni. ✱ Extendens aquilonem super nihilum ✱ suspendens terram super nihilum (in aerem) ✱ ligans quam in nubibus suis, ✱ et non est scissa nubes <sup>b</sup> sub eo. ✱ Qui tenet faciem solii ✱ et extendens [Al. extendit] super eum nubem suam, ✱ præceptum circumdedit super faciem aquæ ✱ usque ad consummationem lucis. ✱ Columnæ <sup>c</sup> cœli intremuerunt [Al. contremuerunt] ✱ et obstupuerunt ab increpatione ejus: Virtute sua sedavit mare. Prudentia ejus vulneratus est cetus, et claustra cœli metuunt eum. Præcepto autem peremit draconem desertorem. Ecce hæc partes <sup>d</sup> viæ ejus. Et adhuc stillam sermonis audivimus de eo. Virtutem autem tonitruum ejus: quis sciet quando faciet?

ET ADJECIT JOB AD PROCENIUM SCUM, ET DIXIT:

[Cap. XXVII.] Vivit Dominus, qui sic me judicavit, et omnipotens qui amaricavit animam meam: culentis omnia necum in Græco, *ὄτι ἐπαρῶσται ταραχὰς σκῆς θανάτου*: sed et in *הַלְלוּ כִּי נִרְאָה עֲלֵיכֶם בְּלֹחַת צְלוּמָה*. Ex Græco autem sic fere transferas ad verbum, et suppleas, asterisco præposito, quia cognoscat sollicitudines umbræ mortis. Pro *levis* vocabulo, quod statim subsequitur, minus recte Martianeus lezerat alio significato *levis*.

<sup>a</sup> Fortasse verius legit Augustinus *sponte ejus*. Græc. *ἀπόματος*. Postremum asteriscum ex codicis Alexandrini nupera editione suffecimus.

<sup>b</sup> Martianeus *ab eo*: tum male penes Augustinum *faciem Solis*, pro *solii*, Græcè *θρόνου*.

<sup>c</sup> Expunximus hic vocem *lucis*, quam nec Augustinus, nec libri alii originales agnoscunt, ac temere intrusum glossemam ex margine in textum se protulit. Ceterum et singulis hemistichiis asteriscis suffecimus, additis demum in line crassioribus punctis, quæ deerant.

<sup>d</sup> Hic rursum pronomen *ejus*, falso repetitum, ut quod in cæteris libris omnibus vacat, expunximus.

quia donec spiratio mea est in me, et spiritus divinus in naribus meis, non loquentur labia mea iniqua, nec anima mea meditabitur iniqua. Ab-<sup>h</sup> a me justos vos dicere, donec moriar. Nec enim separabo inro-<sup>entiam</sup> a meam a me. Justitiam nesciam tenebræ, et non dimittam. Nec enim conscius sum mihi iniqua quid commisisse. Itaque sunt inimici mei sicut everio iniquorum, et qui in me insurgunt sicut perditio iniquorum. Quæ enim spes est impio, quia expectat, et confidit in Domino si forte solvatur, aut preces ejus exaudiat Dominus? aut si venerit [Al. evenerit] ei necessitas, numquid habet aliquam fiduciam in conspectu ejus, aut cum invocaverit eum, exaudiet illum? Quapropter annuntiabo vobis quid sit in manu Domini. Quæ sunt ab omnipotente, non mentiar. Ecce omnes hostis quia vane vana loquimini. Hæc est pars hominis impii a Domino. Possessio vero potentium venit ab omnipotente super eos. Quod si multi fuerint filii ejus, in occisionem erunt. Si autem et juvenes facti fuerint, indigebunt. Et qui circa eum sunt, morte moriuntur, et viduis eorum nemo [Al. non] miserebitur. Quod si et collegerit ut terram argentum, et velut latam paraverit aurum, hæc omnia justis consequentur, et substantiam ejus veraces possidebunt. Erunt enim eorum domus sicut tinea [Al. tinæ], et aranea [Al. aranea] quæ servavit. Dives dormit, et non adjiciet. Oculos suos aperuit, et non est. Occurrat ei quasi aqua dolores, nocte auferet eum caligo. Totiet eum æstus, et abibit; et ventiliabit eum de loco suo; et projiciet super eum, et non parceret. De manu enim ejus fuga fugiet. Plandet super eum manibus suis, et trahet eum de loco suo. [Cap. XXVIII.] Est enim argento [Al. argenti] locus unde sit; locus autem auro ubi pargatur: Ferrum

A enim de terra sit, æs autem similiter ut lapis exciditur. Ordinem posuit tenebris, et omnem finem ipse invenit. Tenebræ et umbræ mortis, discissio torrentis a cinere; Qui vero obliviscuntur viam justitiæ, infirmati sunt ab hominibus, et commoti sunt. Terra de qua egressus est panis subter eam versus est quasi ignis. Locus sapphiri lapides ejus, et aurum ejus agger est semitam quam non cognovit avis nec vidit eam oculus vulturis, nec [Al. non] calcaverunt eam filii arrogantium, nec transit super eam leo. In duris imo lapide extendit manum suam; vertit enim ab stirpibus montes; et ripas fluminum dirupit. Omne vero pretiosum vidit oculus ejus, altitudines fluminum revelavit; ostenditque virtutem suam in lumine. Sapientia vero unde inventa est, vel quis sit locus scientiæ? Ignorat mortalis viam ejus, nec invenietur in hominibus. Abyssus dixit: Non est in me. Et mare dixit, non est mecum non dabitur aurum conclusum; pro ea et non appendetur argentum in commutatione ejus. Non erit deterior auro Ophir, onyche pretioso, et sapphiro. Non æquabitur ei aurum et vitrum, et commutatio ejus vasa aurea. Et Excelsa et Gabis non erunt in memoria. Et trabes sapientiam de occultis. Non componetur ei topozium Æthiopiæ. Auro mundo non comparabitur. Sapientia unde inventa est? Quis autem locus est intellectus? Latet ab oculis omnis hominis, et a volucrum cæli abscondita est. Perditio et mors dixerunt: Audivimus ejus gloriam; Dominus commendavit viam ejus, et ipse novit locum ejus. Ipse enim omne quod est sub cælo, perspicit, et novit quæ sunt in terra, qui omnia fecit: ventorum libramenta, aquæ mensuras. Quando

\* Augustinus, separabo innocentem a me. Et in Græco quidem ipso, tamenetsi, innocentiam, sive innocentem præferat, non addit tamen meam.

h Item, habuit fiduciam, absque aliquam; et mox, si invocaverit, exaudiet, absque eum.

† Addidimus ex Augustino vana, juxta Græcum, qui, licet paulo diverso sensu, vana vocem repetit, καὶ κενὸς ἐπιπέλασθε. Semel antea erat vane loquimini. Leviora infra emendantur.

‡ Obelus, ut alibi sæpiissime, notatus erat pro asterisco, quem restitimus ad fidem Hebr. voluminum, ubi legitur nomen veracis, sive innocentis. MART.

§ Apud Augustinum, ut lapides, extenditur: In Græco ἕνα λίθον λαοκμήτρα.

¶ Verius in recto umbra, quemadmodum et cum Græco ἀπὸ Augustinus legit: non item quod subiungit et facta est discissio, etc.

‡ Perperam et contrario sensu antea erat firmati sunt pro infirmati sunt, quod ex Græco ἠσθενήσαντες respondere non dubitavimus. Quod sequitur ab hominibus, Augustinus ad subsequens comina, commoti sunt, proprius ad Græcum refert.

§ Octo versus sequentes asteriscis omnes notati leguntur apud S. August. libro Annotationum in Job: unde certum existat hæc Hieronymi versione usum fuisse Augustinum, non veteri alia et Vulgata in qua deerant septingenti vel octingenti versus priusquam Hieronymiana manus eidem succurreret. MART.

¶ Emendavimus subter ex Græco ὑποκάτω, pro

mendose lecto a Martiano super. Aliter S. Augustinus, et eam incensurus est.

‡ Nobis Augustini lectio, et aggeres aurum ei, probatur eo magis, quo magis Græco adhiberet exemplari, καὶ χῶμα χρύσειον αὐτῷ. Piget vero repetere, quod cum hic, tum alibi sæpe semper asteriscos, et terminalia puncta suis quæque locis restitimus.

§ S. Augustinus oculus meus legit, Gr. tamen re-nuente textu, pro ejus, αὐτοῦ.

¶ In Hebræo legimus אבן סגור, quod Hieron. vertit aurum obryzum, id est, purissimum. LXX σφραγισμὸν, conclusuram interpretati sunt. Quare conclusum, quod non est in Hebr., obelo notatum est in ms. MART.

‡ Erat contrario sensu, nec commutatio, etc., quod restitimus in et commutatio, etc., juxta Gr. et Augustinum. Asteriscos quoque plures et finalia, quæ deerant; puncta suffecimus.

§ Ms. codex, gravis, corrupte pro Gabis, voce Hebraica, nam Hebraice scriptum est רָמֹת וְגַבִּיט, ramoth, vegabis: id est, Corallia et Unio, uti quibusdam placet. MART.

¶ Male retinuit Martiian. ex vitiatio codice perfecti, contra Gr. textum, ἰσπῶν, et Augustini lectionem, perspicit, quam restitimus.

‡ Legerat idem Martiian. quoniam hoc fecit, sicut vidit, et fecit, quæ cum a Gr. textu longius abluderent, et gloriosioris olerent ingenium, placuit Augustinianam hanc lectionem, quando fecit, sicut vidit enumeravit, substituere, quæ et satis recte habet, et

hæc fecit, sicut vidit, enumeravit ✕ et viam tempe-  
statis [Al. tempestatum] vocibus ✕ tunc vidit eam  
et exposuit eam, paravit, et investigavit : Dixit autem  
homini : Ecce pietas est sapientia, abstinere vero  
a malis, scientia.

ET ADJECIT JOB AD PRÆFATIONEM, DICENS :

[Cap. XXIX.] Quisnam me restituet in menses prio-  
rum dierum, in quibus Dominus custodiebat me? Cum  
lucebat lucerna ejus <sup>a</sup> super meum caput : cum in  
lumine ejus ambulabam in tenebris ; cum eram flo-  
rens in viis ; cum <sup>b</sup> Dominus inspiceret domum meam,  
et essem in abundantia magna, et circum me pueri  
mei. Cum flueret per vias meas butyrum ; cum mon-  
tes mei abundarent lacte. Cum exirem <sup>c</sup> matutinus  
in civitate, et in plateis ponebatur mihi sella. Vi-  
dentes me adolescentes abscondebantur, senes au-  
tem omnes [Al. tacet omnes] assurgebant, et poten-  
tes cessaverunt loqui, digitum ponentes ad os suum.  
Et audientes me felicem dixerunt, et lingua eorum  
gutturii eorum adhæsit : quia auris audivit, et beati-  
ficavit me ; et oculus videns me declinavit. Liberavi  
enim pauperem <sup>d</sup> de + manu : potentis, et pupillo,  
cui non erat adjutorium, auxilium detuli. ✕ Bene-  
dictio perituri super me veniebat : et os viduæ be-  
nedixit me. Justitiæque indutus eram, et vestiebar  
judicio sicut chlamyde. Oculus eram cæcorum, et pes  
claudorum. Ego eram pater invalidorum. Judicium,  
quod non noveram, exquisivi. Confregi molas iniquo-  
rum, et de medio dentium eorum rapinas extorsi.  
Dixi enim : Ætas mea senescet, sicut arbor palmæ  
multo vivam tempore. ✕ Radix mea patet ad  
aquis, ✕ et ros morabitur in messe mea. ✕ Gloria  
mea nova mecum, ✕ et arcus meus in manu mea  
gradietur : Me audientes intuiti sunt, et tacuerunt in  
meo consilio, et in sermone meo non adjecerunt ; sed  
gavisii sunt cum loquerer eis. Sicut terra sitiens ex-  
spectat pluviam : sic isti meum sermonem. Quod si  
et redirem ad eos, non credebant, ✕ et lux vultus  
mei non concidebat. ✕ Elegi viam eorum, et sedi

ad verbum respondet satis bene his Gr. textus, Ὅτι  
ἐποίησεν, οὕτως ἰδὼν ἠπίθμησεν.

<sup>a</sup> Duobus verbis, manifesto autem mendo, antea  
erat, sic per, pro super, quod nos ex Gr. ὑπὲρ, aliis-  
que libris castigamus.

<sup>b</sup> Apud August. cum verbum Domini inspiceret, etc.  
Sequendus tamen Floriacensis ms., qui legit juxta  
præsentem editionem, cum Dominus inspiceret, etc.  
— Sic multis alibi scriptionum S. Augustini locis  
emendandis aut restituendis inservire potest Bi-  
bliotheca divina S. Hieronymi. MART.

<sup>c</sup> Corrupte erat, matutinis in civitatem.

<sup>d</sup> Martian. solida verba, de manu potentis, obelo  
transixerat, cum tamen sola vox manu in Heb. abundet,  
cæteris respondeat מַשְׁכָּח. Ac licet aliud quam  
quod Septuaginta interpretati sunt, vocabulum hoc  
sonet illud tamen est ipsum, quod verterunt, δυνά-  
στου, atque, ut opinor, pro מַשְׁכָּח acceperunt, decepti  
vocum similitudine, quæ postrema una litterula  
y. hain, pro r res, inter se differunt. Nos adeo eam  
dumtaxat vocem manu confodimus. Inferius quoque  
passim finalia puncta suis, quod sæpe monemus, ad  
suffectæ lectionis fines internoscendos, locis addi-  
dimus.

A princeps, ✕ et habitabam sicut rex cinctus fortibus  
✕ quasi tristes consolans :

[Cap. XXX.] Nunc autem derident me infimi : nunc  
moment me minores tempore, quorum spernebam  
<sup>e</sup> parentes ; et <sup>f</sup> virtus manuum eorum quasi nihilum  
mihi erat. ✕ In eis <sup>g</sup> peribat omnis vita. ✕ In ege-  
state et fame instabiles : qui fugiebant <sup>h</sup> in desertum  
heri [Al. heremi] propter angustias, et miserias. ✕  
Qui rodebant cortices arborum ; quorum erat cibus  
radix herbarum. Inhonorati et subjecti [Al. ab-  
jecti], et egentes omni bono. Qui radices lignorum  
manducabant propter famem magnam. Insurrexerunt  
in [Al. super] me fures, quorum domus erant ca-  
vernæ petrarum, ✕ et inter arbores clamabant :  
Qui sub stirpibus terræ manebant. Filii stultorum,  
B ✕ et ignobilium ; nomen et honor extinctus a terra.  
Nunc autem cithara eorum ego sum, et me habent  
fabulam [Al. ad fabulam]. Abominati sunt me disce-  
dentes procul ; nec in faciem meam pepercerunt  
spuere. Aperiens enim phœtram suam, affixit me :  
et frenum in faciem meam miserunt. Pedes meos  
vixerunt compedibus, et aperuerunt super me se-  
mitas perditionis suæ. Contritæ sunt semitæ meæ.  
Exiit enim me stola, et jaculis suis vulneravit me.  
Abusus est me sicut voluit. Doloribus involutus sum,  
et iterantur dolores mei. Discedit sicut spiritus spes  
mea, et sicut nubes ✕ transit : salus mea. ✕ Et  
nunc super me effundetur anima mea : Possederunt  
me dies dolorum : Nocte vero ossa mea confracta  
sunt, et nervi mei dissoluti sunt. In multa virtute  
C apprehendit stelam meam, ✕ et quasi ora vestimenti  
mei circumdedit me : Æstimavi me sicut lutum. In  
terra et cinere pars mea. Clamavi vero ad te, et non  
audisti me. ✕ Steterunt, et consideraverunt me :  
Aggressus es me sine misericordia. Manu potenti  
verberasti me, et constituisti me in doloribus, ✕  
et projecisti me a salute : scio enim quod mors  
conteret me. Domus enim est omni mortali terra.  
Atque utinam possem me ipsum interficere, aut ro-  
gare <sup>i</sup> alium ut faceret mihi hoc ! Ego autem flevi

<sup>e</sup> Martian., spernens parentes, qui tamen non ine-  
rudite annotat, subsequi hic alterum hemistichium  
debere, ad hunc fere modum, Quos non putavi dignos  
esse cum canibus meorum gregum, ut in Gr. est, οὐδὲ  
οὐχ ἠγασάμην ἀξίους εἶναι κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων : il-  
ludque videri e Latino ms. excidisse.

<sup>f</sup> Desunt in ms. nonnulla, videlicet, non putavi  
dignos canibus meorum gregum, vel, non dignabar po-  
nere eos cum canibus gregis mei : quæ tamen non le-  
guntur in libro Annotationum S. Augustini ; nec eum  
ca legisse in suo exemplari conjicere possumus ex  
ejus expositione ad hunc locum. MART.

<sup>g</sup> August. in eo : tum recte peribat, pro quo cor-  
rupte Mart. periebat. Qui subsequitur asteriscus, ut  
et paulo post alter in codicis Alexandrini nupera re-  
censione, non sunt, nec sane alias nobis videntur,  
nisi eas, quis proxime præcedunt, In et Qui vocu-  
las illustrare. Inferius leviora quædam alia casti-  
gantur, et cum primis crassiora puncta suis quæque  
locis ascribuntur.

<sup>h</sup> Hunc locum restituumus, moniti a S. Augustino,  
qui post LXX legit heri, non heremi, ut exscriptor  
codicis nostri ms. MART.

<sup>i</sup> Apud Augustinum, rogarem alium, et faceret.

super omni invalido, et suspiravi cum viderem virum A  
 in necessitatibus. Ego bona præstolabar. Ecce oc-  
 currebant mihi magis dies malorum. ✱<sup>a</sup> Venter  
 meus efferbuit, et non tacebit. ✱ Occupaverunt me  
 dies inopie : Gemens inaccessi sine<sup>b</sup> silentio, et steti  
 in cœtu clamans. Frater factus sum sirenarum, et  
 amicus filiarum struthionum. Cutis mea innigrata est  
 valde, et ossa mea ✱ frixa sunt : ab æstu. Versa est  
 in luctum cithara mea, et psalmus meus in fletum. ✱  
 [Cap. XXXI.] Testamentum feci oculis meis, ✱<sup>c</sup> et  
 non cogitabo de virgine. ✱ Et quæ est pars alia Dei  
 desuper, ✱ et hæreditas omnipotentis de excelsis. ✱  
 Nonne perditio erit iniquo, et abalienatio facientibus  
 iniquitatem? : Nonne ipse videbit viam meam, et  
 omnes gressus meos dinumeravit? Si inaccessi cum  
 irrisoribus, vel si festinavit ad dolum pes meus, ap-  
 pendat me in statera æquissima. Scit autem Domi-  
 nus innocentiam meam. Si defluxit pes meus de via,  
 et si secutum est oculum cor meum. Si manibus  
 meis tetigi munera, seram, et alii fructus meos  
 edant; sine stirpe sim super terram. Si secutum est  
 cor meum mulierem, aut si obsedi januas ejus, pla-  
 ceat quoque uxor mea alteri, et filii mei humilien-  
 tur. Furor enim<sup>d</sup> animi est indomitus commaculare  
 viri uxorem. Ignis ardens est in omnibus membris.  
 Quocumque intraverit, radicatus perdet. Quod si et  
 desepxi iudicium famuli mei, aut ancillæ, ✱ cum ju-  
 dicarentur apud me; (quid enim faciam, si iudicium  
 meum faciat Dominus?) quod si et visitationem,  
 quod responsum dabo? Nonne sicut ego conceptus  
 sum in utero, et illi, et fuimus similiter in ventre? C  
 Infirmis autem, si quid opus fuit, non denegavi. Vi-  
 duxi oculum non ex cruciavi. Aut si panem meum  
 comedi solus, et non dedi pupillo ✱ ex eo (quia ab

adolescentia mea enutriebam quasi pater ✱<sup>t</sup> et de  
 ventre matris meæ dux eis fui : aut si desepxi nu-  
 dum pereuntem, et non operui ✱, non habentem  
 velamen : Infirmorum vero si non benedixerunt mihi  
 humeri, et de tonsura ovium mearum calefacti sunt.  
 Si levavi super pupillum manum ✱ meam : fidens  
 quia multum est mihi adiutorium, discedat ✱ hume-  
 rus meus a jugulo meo, et brachium meum a cubito  
 meo conteratur. Timor enim Domini [ *Al. tacet Do-  
 mini* ] continuit me, ✱ et a pondere ✱ ejus non susti-  
 nebo. ✱ Si posui<sup>b</sup> aurum robur meum : quod et si  
 in lapide pretioso fidebam : si et lætatus sum cum  
 esset mihi census multus, si et in<sup>i</sup> innumerabilibus  
 posui manum meam. An non videmus solem lucen-  
 tem deficere, et lunam minui? non enim in ipsis est,  
 B ✱ et deceptum est clam cor meum : Quod si et oscu-  
 latus sum manum meam ponens ad os meum, et hoc  
 mihi ad magnam injustitiam reputetur : quia menti-  
 tus sum in conspectum Domini excelsi. Quod si et  
 gavisus sum super ruina inimici mei, et dixit cor  
 meum, benefactum est : audiat auris mea maledi-  
 ctionem meam, opprobrio sim in meo populo diffama-  
 tus. Quod si sæpe dixerunt ancillæ meæ, Quis det nobis  
 ut carnibus ejus satiemur? cum satis bonus essem.  
 Foris non manebat hospes. Janua mea omni advenien-  
 ti patebat. Quod si et sponte peccans abscondi pec-  
 catum meum; nec enim erubui multitudinem populi,  
 ne confiterer coram eis : aut si dimisi infirmum sinu  
 vacuo exire januam meam. ✱ Quis mihi tribuat au-  
 ditorem? ✱ Manum Domini si non timui, ✱ i conscrip-  
 tionem si quam habeo, super humeros meos levans,  
 et coronatus publice legam : et si non disrupti eam,  
 et reddidi nihil accipiens a debitore. Si super me um-  
 quam terra genuit, aut sulci ejus ploraverunt simul ;

<sup>a</sup> Hunc, et qui subsequitur, asteriscum ad codicis  
 Alexandrini normam supplevimus.

<sup>b</sup> Gr. habet *ἀνευ θυμού, vel θυμού*, id est, *sine animosi-  
 tate, vel freno*; quare haud scio, unde *sine silentio*  
 excuderit noster : nisi cubat in mendo locus, ac for-  
 tasse legendum est, *sine confidentia*, aut quid simile.  
 Tum nec recte Augustinus et stetit, pro stetit, etc.

<sup>c</sup> Aliter et plus uno inciso Augustinus, *ut non co-  
 gitam de virgine, et non cogitabo de virgine* : haud  
 tamen ex originalibus libris, tamen etsi illud *cogi-  
 tabo*, probavimus magis ex Gr. *συνίσσω*, cum legisset  
 Mart. *cogitari*.

<sup>d</sup> Neque hic bene Augustini codex *animæ meæ*, pro  
 animi dumtaxat.

<sup>e</sup> Suffecimus hic reliqua præsentis versiculi verba,  
*cum judicarentur apud me*; tum solidum subsequen-  
 tem, qui decimus quartus est in iis libris, ubi versus  
 ad numerorum seriem notantur : *Quid enim faciam,  
 si iudicium meum faciat Dominus? quod si et visita-  
 tionem, quod responsum dabo?* Deerat ante nos tanta  
 tanque insignis pericula in Latina ista editione, ex  
 decortato et manco exemplari expressa : quam nihil  
 est dubium, sola veteris amanuensis oscitantia exci-  
 disse. Nimirum est si quæ alia pars sacri contextus  
 certissima, quæ nendum Heb. archetypo, ex quo postea  
 ab ipso Hieron. in Latinum conversa est; sed et in  
 Gr. superat, ex quo versionem hanc priorem suam  
 adornavit. Verba sunt, *κρινόμενων αὐτῶν πρὸς ἐμὲ, τί  
 γὰρ ποιήσω, ἂν ἴταστί μου ποιήσῃ ὁ Κύριος, ἂν δὲ καὶ  
 ἰπποκρίσῃ; τίνα ἀπόκρισιν ποιήσωμαι*; iis autem quæ  
 Latine supplevimus, verbo ad verbum respondent :  
 et quæ eorum maxima germanitatis est nota, exce-

ptis his, quæ parenthesi inclusimus, ab August. ipsa  
 laudantur, sicque ab eo sunt totidem verbis descri-  
 pta, ut nihil jam dubitemus, quin eadem illa sint,  
 quæ S. interpret Hieron. in sua ista ex Græco ver-  
 sione posuit. Sola, inquam, ea, quæ uncinis inclu-  
 duntur : *Quid enim faciam, si iudicium meum faciat  
 Dominus*, supposita a nobis sunt ad Græci contextus  
 fidem, summa, ut videre est, religione : ut hæc quo-  
 que vero simillimum sit, a genuinis, si exstarent,  
 fore ut nec verbo tenus abluderent. Inserta autem  
 sunt textui, quod aliter nullus ferme constaret sen-  
 sus, nec restitutæ a nobis sententiæ ratio satis com-  
 mode lectori perspecta esse posset.

<sup>f</sup> Et particulam, et finalia puncta quæ decrant,  
 nos reposuimus. Hujusmodi aliæ asteriscorum, pun-  
 ctorumque notæ infra ad codicis Alexandrini exem-  
 plum restituuntur.

<sup>g</sup> In editione Romana LXX Interpretum *humerus  
 meus a junctura*, Augustinus autem, ut et ms. noster,  
*a jugulo meo*. MART.

<sup>h</sup> Ita etiam S. Augustinus. Alii, *si posui aurum in  
 congium meum*. Conferat igitur lector studiosus hanc  
 editionem libri Job cum textu Annotationum S. Au-  
 gustini, statim pervidebit ipsi-simam esse versionem,  
 qua ille utitur in eodem opere. MART.

<sup>i</sup> Falso antea legebatur *in numerabilibus*. Græce  
 autem est, *ἐν ἀναριθμήτοις*, juxta quod emendamus.

<sup>j</sup> Ait S. Augustinus ad hunc locum : *Conscriptio-  
 nem si quam habeo. Et si non disrupti eam super hu-  
 meros meos, et coronatus legam super humeros meos  
 levans, etc.*

aut si et virtutem ejus comedi solus sine pretio; aut si animam Domini terræ decipiens contristavi: pro trieno germinet mihi <sup>a</sup> urtica, et pro hordeo spina.

ET QUIEVERUNT VERBA JOB.

[Cap. XXXI.] Cessaverunt autem et tres amici ejus ultra contradicere Job; erat enim Job in conspectu suo justus. Et iratus est furore Elius filius Barachiel Buzites de cognatione Ram + Ausitidis regionis: Job. Iratus autem valde, quia se dixerit justum ante Deum. Et tribus amicis iratus est valde quod non potuerunt respondere contraria Job; et astimaverunt eum e-se impium. Elius autem sustinuit, ut daret responsum Job, quia seniores se erant in diebus. Et vidit Elius, quia non est responsio in ore trium virorum, et iratus est furor ejus.

ET RESPONDENS ELIUS FILIUS BARACHIEL BUZITES, DIXIT:

Juvenis quidem sum ætate, vos autem estis seniores; propterea tacui, timens referre vobis eruditionem meam. Dixi autem quia non est ætas quæ loquatur, neque in multis annis noverunt sapientiam: sed spiritus est in hominibus, et inspiratio Omnipotentis, qui docet eos. Nec enim longævi sunt sapientes, neque senes noverunt judicium. Propter quod dico, audite me, ut referam vobis quæ novi. <sup>a</sup> Ecce patiens fui in verba vestra, <sup>a</sup> et audivi vestram prudentiam, usquequo discenteretis sermones, <sup>a</sup> et donec intelligerem vos; <sup>a</sup> et ecce non est qui arguat Job, <sup>a</sup> et respondeat sermonibus ejus ex vobis. <sup>a</sup> Ne dicatis: Invenimus sapientiam <sup>b</sup>. <sup>c</sup> Dominus abjecit eum, et non vir. <sup>a</sup> Nec dum ad me locutus est, <sup>a</sup> et [Al. tac. in] in sermonibus vestris non respondebo ei. <sup>a</sup> Obstupuerunt, non responderunt ultra. <sup>a</sup> Defecerunt ab eis sermones. <sup>a</sup> Quia <sup>c</sup> ergo exspectavi, et non sunt locuti, <sup>a</sup> et steterunt et non responderunt ultra: <sup>a</sup> respondebo et ego partem meam, <sup>a</sup> et annuntiabo scientiam meam. <sup>a</sup> <sup>d</sup> Homini vero permisistis loqui talia verba.

ET ADJICIENS ELIUS AIT: ITERUM LOQUAR:

Plenus enim sum verborum, et angit me spiritus ventris mei. Venter enim [Al. tac. enim] meus sicut uter musto plenus, fervens et ligatus, et veluti foliis ærarii disruptus. Loquar et requiescam, aperiens labia respondebo. Neque enim erubescam faciem

<sup>a</sup> Martianæus germinet mihi urticam, et mox, spinam.

<sup>b</sup> Expunximus quam hic Martianæus addebat, Domini, vocem, quod neque in originali ullo sit libro, nec genuinam contextus aut sententiæ vim servet: præterea ob subsequentis immediate recursum, quæ eadem est, errore veteris amanuensis facile videatur reperta. Porro sunt quidem in Hebræo, quæ hinc subsequentur ad finem usque sectionis, postrema excepta sententiæ; in Græco autem nonnulla ex his omnino desiderantur, alia brevioribus ac ferè diversis sensibus continentur.

<sup>c</sup> Pro ego, quod Martian. legerat, restituimus juxta Augustini lectionem ergo.

<sup>d</sup> Immo vero jugulanda obelo est, non asterisco illustranda postrema isthæc sententiæ, quam He-

braus textus nescit. Luxata præterea est, et non suo loco posita, si ad Græcum componatur, ubi ante tres versus habetur, utcumque rectius, ἀδρόπω δὲ ἐπιτρέψατε λαλοῦναι τοιαῦτα ῥήματα. <sup>e</sup> Quod hic deest verbum, dicitis, ad Græci textus fidem et Augustini lectionem sufficimus. <sup>f</sup> Supplendum ex Græco textu. τὸ μὴ πέποιεν αὐτὸν ἐν πολέμῳ, ut non cadat ille in bello. Aliter S. Augustinus legit, quia venturum est bellum. <sup>g</sup> Obelus iste amovendus hinc atque expungendus videtur; est enim illa, tamenetsi paulo diversis verbis, in Hebræo sententiæ, aut certo supra Hebræi continentiam hæc non abundat. Qui subsequitur, verbo renovabit, postponebatur, nos cum Græca editione præposuimus.

B

C

D

et peccavi. ✘ *Salva animam meam, ne veniam in corruptionem, ✘ et vita mea lucem videbit.* ✘ Ecce hæc omnia faciet Deus ✘ vices tres cum viro. Sed eruit animam meam de morte, ut anima mea in lumine collaudet eum. Auribus percipe, Job, et audi me. Tace, et ego loquar. ✘ Si est tibi sermo, responde mihi, ✘ loquere: volo enim justificari te. ✘ Alioquin audi me, tace, et docebo te sapientiam.

RESPONDENS AUTEM ELIUS, DIXIT :

[Cap. XXXIV.] Audite, sapientes, verba mea; et qui habetis sapientiam [Al. scientiam], auribus percipite. ✘ Quia auris verba [Al. sermones] probat, ✘ et guttur gustabit cibum. ✘ Judicium eligamus nobis, ✘<sup>b</sup> sententiam inter nos-metipsos, quid est bonum. Quia dixit Job, justus sum, et Dominus abstulit iudicium meum, et in iudicio meo mentitus est. ✘ Violentum jaculum meum absque iniquitate. ✘ Quis est vir ut Job, ✘ bibens subsannationem quasi aquam? non peccans, neque impie agens, neque omnino parcens<sup>c</sup> eorum qui faciebant iniquitatem, ut iret cum ✘ viris: impiis. Dixit enim: Non visitabitur<sup>d</sup> vir, qui ambulaverit cum Deo. Ideo prudentes corde, audite me. Absit a Domino impietas, et ab omnipotente turbare quod iustum est. Quia reddit homini ✘ opus suum, ✘ et juxta viam suam unusquisque reperiet. Putas Dominum iniqua facturum, et omnipotentem turbaturum iudicium, qui fecit terram? Quis est qui refecit orbem sub caelo, et quæ sunt in eo omnia? Si enim voluerit inhibere, et spiritum ejus apud se tenere, morietur omnis caro simul, et omnis homo ibit in terram + unde formatus est. Quod si non es commotus, audi hæc, percipe vocem verborum meorum. Videto odientem iniqua, et interficientem malos, qui est æternus et justus. ✘ Impius est qui dicit regi, ini-

que [Al. injuste] agis ✘ impiissime principibus; qui non erubuit faciem inhonorati; nesciunt honorem deferre principibus, et admirari facies eorum. Vana eis evenient, et elament, et rogent virum. Abusi sunt enim inique, cum excluderentur infirmi. Ipse enim perspicit opera hominum, nec latet eum quidquam eorum quæ faciunt. Neque erit locus; ✘ et non est umbra mortis: ut latitent qui faciunt iniqua, ✘ quia non in homine positum est ultra: Dominus enim omnes respicit, qui comprehendit investigabilia, glorifica, et admiranda, quorum non est numerus. ✘ Qui cognoscit opera eorum ✘ et evertet noctem, et humiliabuntur. ✘ Et extinxit impios, ✘ et gloriosos coram inimicis suis ✘ quia declinaverunt a lege Dei, ✘ et justitias ejus non cognoverunt ✘ ut perferatur ad eum clamor pauperis, et ✘ clamorem pauperum exaudiat. ✘ Ipse quietem dabit, et quis poterit condemnare? ✘ Abscondet faciem, et quis videbit eum? ✘ Et contra gentem, et contra hominem simul. ✘ Qui regnare facit hominem hypocritam propter perversitatem populi. ✘ Quia ad Dominum loqui cœpi, non cessabo. ✘ At<sup>e</sup> quod minus video, tu ostende mihi. Si iniquitatem operatus sum, non adjiciam. ✘ Numquid a te exiget [Al. exigit] eam, quia [Al. quam] repulisti? Tu enim elegisti, et non ego: Et si quid scis, loquere. Propterea prudentes corde dicent hæc: Et vir sapiens audiet<sup>h</sup> verbum meum: Job autem non in sapientia locutus est, et verba ejus non sunt scientiæ. Immo vero discite, Job, et non li-  
C jam respondere sicut stulti, ne augeamur super peccata nostra, et injustitia super nos reputetur, multa loquentibus verba coram Domino.

RESPONDENS AUTEM ELIUS, AIT :

[Cap. XXXV.] Quare<sup>i</sup> hoc existimasti in iudicio?

<sup>a</sup> Penes Martianæum; Sed et eruet; minus bene.  
<sup>b</sup> Malim utique rescribi *sentiamus, pro sententiam*: nam et Græcus Γνωσκῶν habet, et ex Hebræo *videmur*, ipsemet Hieronymus interpretatus est: denique et rectus contextus ordo sic postulat. Caterum asteriscus et puncta terminalia piget, quam sæpe restituiamus, repetere.  
<sup>c</sup> In Græco εἰ οὐδὲ κοινωσύνας μετά, κ. τ. λ. ex quo ista, *quæ omnino parcens*, etc., de mendo suspecta mihi sunt. Immo vero legito sodes, me auctore, *particeps*, pro *parcens*: ut enim in textum lectionem illam inferam, librorum originalium defectus velat.

<sup>d</sup> Voculam *vir* S. Augustinus tacet.  
<sup>e</sup> Pro hoc inciso Augustinus, *lucere sibi videbantur*. Græci quoque inter se libri dissentiunt.  
<sup>f</sup> Et *extinxit impios, lucere sibi videbantur*. Ita S. August. libro sapius memorato Annotationum in Job. Vulgata juxta Hebr. *Quasi impios percussit eos loco videndum*. Ms. autem noster Latinus exemplar Græcum Alexandrinum LXX secutus videtur; nam in eo scriptum est *xxi ὀφθαλμοὶ ἐβλέποντο ἐναντίον τῶν ἰχθύων, et conspiciuntur coram inimicis*. MART.

<sup>g</sup> Rectius ad Græcum saltem exemplar, *ἀνεῖπον ὀφθαλμοὶ*. Augustinus legit *Absque me videbo*.  
<sup>h</sup> Hanc quoque pericopem Martianæus sub asteriscis continuabat, quos superiori hemistichio post verbum *loquere*, nos crassioribus appositis punctis

fluivimus. Hic porro contraria nota, sive obelus videtur præponendus τῷ verbum, quod in Hebræo tacet, ubi שָׁמַעְתִּי, *audiat me*, tantum legitur.

<sup>i</sup> Totum istud capitulum abfuisse videtur in LXX interpretatione, quæ *τοὺς*, id est, Vulgata dicebatur et Vetus. Nec obstat quod versus singuli non sunt ✘ asterisco prænotati: quia exscriptores multa omittunt signa in medio paginarum, contenti ea annotasse ab initio, et in fine. Hoc modo quatuor vel quinque obelus inveniuntur prænotati in Regio Bibliorum ms. codice n. 3564, quæ quadraginta et amplius hujusmodi signa exigunt in singulis paginis Prophetæ Danielis, ubi hymnus trium puerorum descriptus est. Consultat codicem jam dictum, conferatque qui voluerit cum nostra editione Danielis, ut rerum experientia persuasus, nihil præter verum a nobis dictum fateatur. MART.

— Autumat Martianæus, totum istud capitulum a Græca editione Vulgata abfuisse, atque adeo debere hic unumquemque versum, sive hemistichium prænotari asterisco. Nullam tamen addit probandæ conjecturæ suæ causam, ac ne temere fidem verbo tenus id asserenti adhibeamus, veri omnis species vetat; quin immo cum ex his aliquot modo, lique numero notati versus in Hexaplaribus libris dicantur ex Theodotione suppleri, ut est in uno Colbertino apud Montfauconium: optime ex ea annotatione arguas, illos dumtaxat, non omnes æque abfuisse.

✕ Tu qui es quia [Al. qui] dixisti, justus sum ante A  
 conspectum Dei? ✕ aut dicis, quid prodest tibi :  
 aut quid faciam, si peccavi? : Itaque ego dabo tibi  
 responsum, et tribus amicis tuis. Aspice in cælum,  
 et vide. Respice in nubes, quam alix sunt a te. Si  
 peccasti, quid ages [Al. agis]; aut si multa<sup>a</sup> injusta  
 fecisti, quid poteris facere? Et si justus es, quid  
 dabis ei? ✕ aut quid de manu tua accipiet? Viro  
 b simili tui, impietas tua, ✕ et filio hominis justitia tua.  
 ✕ A multitudine calumniantium clamabant, ✕ voci-  
 ferabuntur a brachio multorum. ✕ et non dixit: Ubi est  
 Deus qui fecit me? Qui distribuit custodias nocturnas,  
 qui separat me a quadrupedibus terræ, et a volatilibus  
 cœli. ✕ Sapienter me fecit. ✕ Ibi clamabunt, et non  
 audiet [Al. audies] : ab injuriis malorum. Vana enim  
 non vult Dominus videre. Ipse enim omnipotens per-  
 spicit eos qui faciunt justitiam, et salvum me faciet.  
 Judicare itaque contra [Al. tac. contra] eum; si po-  
 tes. Collaudare eum, sicuti est, ✕ et nunc quia non  
 est visitans iram suam, nec ✕ cognovit delicta ve-  
 hementer, ✕ et Job vane<sup>d</sup> aperit os suum, ✕ in  
 ignorantia verba multiplicat.

ADDENS ERGO ELIUS, AIT :

[Cap. XXXVI.] Sustine<sup>e</sup> me pusillum, ut te do-  
 ceam. Adhuc enim<sup>f</sup> sunt in me sermones. Suscipiens  
 scientiam meam de longe, operibus autem meis quæ  
 justa sunt, loquar. In veritate, et non<sup>g</sup> injusta  
 verba injuste intelliges. Et scito quia Deus [Al. Do-  
 minus] non abjiciet innocentem. ✕ Fortis robore  
 cordis non vivificabit. [Al. vivificat] impium ✕ et  
 judicium pauperum [Al. pauperibus] dabit. ✕ Non C  
 auferet a justo oculos suos [Al. ejus], ✕ et  
 cum regibus in solio. ✕ Et sedere eos<sup>h</sup> facit in  
 perpetuum, et exaltabuntur. ✕ Et qui comediti  
 sunt comeditibus ✕ capientur in funibus paupertatis :  
 ✕ et annuntiabit [Al. annuntiantur] eis opera

eorum, ✕ et delecta, cum fuerint roborati : ✕ sed  
 justam exaudiet. ✕ Et dixit : quia convertentur ab  
 iniquitate ✕ si audierim<sup>i</sup> te, et servierint ✕ com-  
 plebunt dies suos in bonis, ✕ et annos suos in glo-  
 ria : Impios vero non facit salvos, eo quod nolue-  
 rint [Al. noluerunt] scire Dominum, et cum mone-  
 rentur, inobedientes erant. j ✕ Et hypocritæ corde  
 ponebat furorem. Non clamabant quia<sup>k</sup> ligavit eos.  
 Moriatur ergo in juventute anima eorum, et vita eo-  
 rum vulneretur ab angelis : quod tribulaverint in-  
 firmum et invalidum. Judicium vero mansuetorum  
 statuet [Al. statuit]. ✕ Et quia decepit te ab ore  
 inimici abyssus, ✕ effusi subter eam, ✕ et descen-  
 dit [Al. descendit] mensa tua plena pinguedine. Non  
 deficiet justos [Al. justos] judicium; et ira super impios  
 B erit, propter impietatem munera, quæ accipiebant  
 in [Al. tac. in] iniquitatibus. Non te avertat voluntas  
 animi a precibus infirmorum, cum in necessitate  
 fuerint. Et omnes qui habent fortitudinem, noli<sup>l</sup>  
 extrahere per noctem ✕ ut ascendant populi pro  
 eis; ✕ sed cura ne quid facias indecens; ✕ hoc  
 enim elegisti super inopiam. m Ecce Deus roborat-  
 bitur in fortitudine sua. Quis enim est sicut ille po-  
 tens, vel quis est qui discutiat ejus opera, aut quis est  
 qui dicat, egit inique? Memento quia magnasunt opera  
 ejus ✕ quæ laudaverunt viri. ✕ Omnis homo re-  
 spicit ad eum. Quicumque compunguntur homines. ✕  
 Ecce Deus multus, et nescimus. ✕ Numerus annorum  
 ejus infinitus. ✕ n Et autem numerabiles stillæ pluvix.  
 ✕ Effundetur imber per semitas suas. ✕ Fluent nu-  
 bes et tenebrascent super homines plurimos. + Hor-  
 ram constituit jumentis, et sciunt cubilis ordinem.  
 o + In his omnibus non torpescit animus tuus, +  
 nec mutatur cor tuum a corpore; ✕ Si cogitaverit  
 extendere nebulam ✕ æque p ad tabernaculum  
 expandit eam. ✕ Ecce effundit super eum lucem

<sup>a</sup> Vitiose Martianus *injusto*, pro *injusta*, sive *in-  
 juste*, et *mox potes*, pro *poteris*, quæ duo nos ex Au-  
 gustino ad Græci textus fidem restituimus.

<sup>b</sup> Hic iterum vitiose erat *similis*. Quæ infra est  
*vox clamantium* ab Augustino ignoratur, qui et paulo  
 post, *vociferabantur*, pro *vociferabuntur* legit.

<sup>c</sup> Erat pro finali punctorum nota penes Marti-  
 anum asteriscus, quem ad nuperam collesis Alexan-  
 drini editionem expungere satius fuit. Ejusmodi alia  
 infra emendantur.

<sup>d</sup> Penes Augustin. *aperuit*, et *mox in ignorantia  
 sua*.

<sup>e</sup> Voculam *me* ex August. et Græco textu *suffe-  
 cinimus*.

<sup>f</sup> Perperam scriptum antea erat *justa sunt*.

<sup>g</sup> Iterum mendose erat, *non in justitia*, pro *non  
 injusta*, quemadmodum ex Græco, *ὄχι ἀδικία*,  
 atque ita prælegente Augustino castigamus. Sed et  
 superior locus iisdem suffragiis nititur.

<sup>h</sup> Augustinus *sedere eos fecit*, quæ verba et præ-  
 cedentim immediate isocolo supplet subjungenda,  
 sentit.

<sup>i</sup> Pronomen *te* Græcus et Augustinus tacent. In  
 fine versiculi finalia, quæ deerant, puncta suffeci-  
 mus.

<sup>j</sup> Verbum *istud, corde*, prætermissum in ms. nostro  
 supplevimus ex Augustino, qui legit, et *hypocritæ  
 corde ponent furorem*. MART.

<sup>k</sup> Antea erat *ligabit*, refragantibus aliis libris, et  
 Græco *ἐδραρυ*: deerat et finalis punctorum nota,  
 quam denuo inferius suo loco substituimus: aliaque  
 leviora emendamus.

<sup>l</sup> Perperam legebatur *extollere*, pro *extrahere*. Mo-  
 nuit nos August., maxime vero Græcus textus, *μὴ  
 ἐξέλκυσθης*.

<sup>m</sup> S. Augustinus duplicem hoc loco recitat varian-  
 tem lectionem sequentem: *Ecce Deus consolabitur,  
 vel roborabitur in fortitudine sua*. Vide librum Anno-  
 tationum in Job. MART.

<sup>n</sup> Pro vera, quam ex August. substituimus, le-  
 ctione, *Ei autem numerabiles*; contrario sermone, atque  
 incongruo sensu, tantum erat in Martianæ editione  
*innumerabiles*. Refragabatur vero Græcus ipse textus.  
*Ἀριθμηταὶ δὲ οὐτῶν νεκρῶν σταγόνες*: *Ipsi vero numera-  
 biles sunt pluvix stillæ*.

<sup>o</sup> In græco *ὄχι ἐξίστατο* (vel *ἐξίσταται*), non *obst-  
 puit*, vel *obstupescit*, quam lectionem August. quo-  
 que præfert, ac sequi nos ipsi malumus, pro *torpes-  
 cit*. Minus vero recte *animus ejus idem*, pro *tans*  
 legit. Vetus porro nota Colbertini codicis penes  
 Montfauconium est de quatuor hisce hemistichiiis  
 obelo transverberatis: *Ὅντοι αἰδοὺ οὐ κίβηται ἐν τῷ  
 Ἑβραϊκῷ, διὰ καὶ ὠβελισθησαν. Hi quatuor (versiculi)  
 non exstant in Hebraico, adeoque obelis notati sunt*.

<sup>p</sup> Integrius penes Augustin. *æque ut per tabernacu-  
 lum*.

suam, et radices maris contextit. In eis judicabit populos, dabit escam plurimis. In manibus contextit lumen, et mandavit de eo in contrarium, ut nuntiaret super illo amico suo, possessionem contra eum, qui ascendere nititur. [Cap. XXXVII.] Sed in hoc [Al. his] obstupuit cor meum, et evulsam est de loco suo. Audite sonitum terroris, et strepitum oris ipsius exeuntem. Subter universum cœlum circuit, et lumen ejus in finibus terræ. Post eum fremet vox. Tonabit in sonitu superbiæ suæ, et non poterit investigari cum audita fuerit vox ejus. Tonabit fortis in voce sua mirabiliter: Fecit enim magna quæ nesciebamus, præcipiens nivi, esto super terram. Et tempestas pluviae, et tempestas imbrum, potestatis ejus. In manu omnis hominis signat: ut sciat omnis homo infirmitatem suam. Introierunt autem bestiae sub protectione, et quieverunt in cubili. De promptuariis supervenit tempestas, et de promptuariis frigus, et a Spiritu Dei dabitur glacies; gubernat autem qualiter illi placuerit, aquam, et frumentum irrigabit nubibus. Disseminabit nubes lucem suam, et ipsa per circuitum vertitur in gubernaculis, ad operanda [Al. operandum] omnia quæ mandaverit eis. Hæc constituta sunt ab eo super terram. Sive in tribu, sive in terra sua, sive in misericordia inveniri voluerit eam: Auribus percipe hæc, Job. Sta, et commonere virtute Domini. Scimus quia Deus posuit opera sua, cum faceret lucem de tenebris. Scis

Plus habet hic Augustinus, et vocis ejus, tum strepitum legit, pro strepitum. Græco autem abluente textu ab utraq; lectione cum hic loci, tum etiam inferius, nihil audemus.

Mendo-e, ut videtur, præferebat Augustinianum exemplar nubi, pro niri: Græce χώνι. Bene autem est, quod ex eo accepimus paulo post potestatis, juxta Græcum δυναστίας, pro quo legebat Martianæus potestas: et rursus signat, pro signatur, itidem cum Græco κατασφραγίζω. Subjuximus et huic verbo finalia puncta, quæ deerant.

Active legunt Augustinus, et Vulgata, id est, signat pro signatur. MART.

August. irrigavit nubes. Disseminavit nubem, haud satis recte, si prius nomen, nubes, excipias, quod hodiernæ descriptioni Græce, νεφέλη, consonat magis. Sequentes asteriscos suos nos loco suisque finibus constitimus.

Emendandus est textus in libro Annotationum S. Augustini, in quo depravata hujusmodi exstat lectio, et commovere virtutem Domini. MART.

Manuscriptus et Augustinus legunt sic valida, pro calida, ut habet canon Hebr. veritatis, ac Vulgata Latina. Nec error hic est recentiorum exscriptorum, sed veterum, et antiquorum: nam eodem modo legebat in suo exemplari S. Augustinus, qui stolam validam interpretatur dignitatem superbam. MART.

Rescribendum calida, Græca vox θερμή clamat: tamenetsi ipse etiam valida Augustinus prætulit. Item paulo post firmabis habet pro firmabit. Stant et Græci pro alterutra lectione codices.

Arridet magis, quod habet Augustinus me, juxta Græcum, pro nos.

Idem assistis: Græcus assistit, παρίστην. Correximus vero utriusque ope, ut voculam, quæ sequitur, pro qua erat mendose aut.

A differentiam nubium, et ingentes lapsus malorum? Tua vero stola est valida, quiescente terra ab austro. Firmabis cum eo cœlos, qui æqualiter ad vivendum fusi sunt? Quare doce nos quid dicamus ei; et requiescamus multa dicentes: Numquid liber, aut scriba assistit mihi; ut hic stans faciam hominem tacere? Omnibus autem non est visibile lumen, quod refulget in nubibus. Et spiritus transiens emundabit eas. Ab aquilone nubes coloris aurei. In his est magna gloria, et honor Omnipotentis; et non invenimus aliam similem virtuti ejus. Qui juste judicat, non putas exaudire eum? propierea timebunt eum homines, timebunt quoque eum et sapientes corde.

[Cap. XXXVIII.] Et postquam quievit Elius loqui, dixit Dominus ad Job per turbinem nubes: Quis est qui celat me consilium, continens sermones in corde, et putat me latere: accinge tamquam vir lumbum tuum, interrogabo te, tu autem responde mibi. Ubi eras cum fundarem terram? Indica mibi si nosti scientiam. Quis posuit mensuras ejus si nosti; aut quis est qui induxit super eam funiculum, aut super quo circuli ejus fusi sunt? Quis est autem qui misit lapidem angularem: et super eam: quando facta sunt simul sidera? Laudaverunt me voce magna omnes angeli mei. Conclusi portis mare, cum fremeret ex [Al. in] utero matris suæ, volens progredi. Circumposui illi nubem operimentum, et nebula obvolvi illud; et posui illi terminos, imponens

Quæ his, et spiritus transiens emundabit eas, in Græco respondeant, haud invenimus. Sunt tamen in Hebræo archetypo, ex quo ipsemet Hieronymus vertit, et ventus transiens sugavit eas. Legit etiam Augustinus, tametsi paulo aliter, spiritus transit, et mundabit, etc.

Apud Augustinum dare, pro latere, quod quidem mendum apertissimum haud scio, num in suo ipse olim exemplari legerit, an æquiorum culpa librarium in describendo Annotationum S. Patris Libro sit perpetratum: nam latendi verbum, non dandi in proposito textu a se lectum, sive laudatum fuisse, non obscure, ut mihi quidem videtur, ipse indicat in subnexa ibi annotatione his proprie verbis, quoniam Deum non latent. Cæterum et pro Accingere legitur apud eum Accingere.

Obelus hic positus fuit pro asterisco: quod emendare nequaquam pertimescimus, cum ille qui nobis transcripsit hanc editionem et ms. codice, plures asteriscos posuerit pro obelis et Proclivi enim lapsu mutantur signa isthæc ab scriptoribus, qui eorum nec usus, nec significantias intelligunt. MART.

Idem fixi sunt, pro fusi, etc. Græce περιήρασι.

Voces super eam, quæ in Martiani editione desiderabantur, nos suffecimus, ex Augustiniano exemplari, et præfixo etiam obelo jugulavimus, cum sint illæ quidem in Græco textu, ἐπ' αὐτῆς, non item et in Hebræo addatur עליה. Sed et in illo, ex quo hæc Martianæus descripsit codice ms. obelus hic loci erat, verbis tamen, ut diximus, quæ confodienda erant, prætermisissis. Hoc autem illi fraudi fuerit, ut plane immerito verba, quando facta sunt, jugularet, quibus manifesto respondit in Hebræo בָּרַךְ, et ab ipso Hieronymo ex eo fonte redduntur: Cum me laudarent: Græci ex alia vocabuli etymologia, ὅτι ἐνεθήθη, Cum facta sunt, etc.



claustra et portas. Et dixi : Hucusque venies, et non transibis : sed in temetipso comminuentur fluctus tui. Aut numquid tecum constitui lucem matutinam, aut cognovit Lucifer ordinem suum? <sup>a</sup> Apprehende pinnas terræ, excute impios ex ea. Et tu sumens terræ lutum figurasti <sup>b</sup> animal, et famosum eum posuisti super terram, et abstulisti ab impiis lucem, aut brachium superborum comminuisti, aut venisti ad fontem maris, aut in vestigiis abyssi deambulasti [Al. ambulasti], aut tibi aperiuntur metu portæ mortis, aut janitores inferni videntes te timuerunt, aut cognovisti latitudinem sub cælo? Narra ergo mihi quantæ <sup>c</sup> quæque sit, aut in qua terra habitet [Al. habitat] lux, aut quis tenebrarum locus. Si <sup>d</sup> duces me in fines eorum? Quod si et nosti semitas eorum, numquid scis quia tunc natus eras [Al. es], et numerus annorum tuorum multus? Aut venisti in thesauris nivis, aut thesauros grandinis vidisti; quæ reposita sunt <sup>e</sup> in tempus inimicorum, et in diem [Al. die] pugnæ et belli? Unde autem procedit pruina, et dispergitur auster sub cælo? Quis præparavit pluvie validæ flumen, et viam vebibus tempestatis, <sup>g</sup> ut [Al. ut et] pluat super terram, ubi non est vir, <sup>h</sup> in deserto, ubi non est homo. <sup>i</sup> ut satiet inivium et inhabitabile [Al. iniviam et inhabitabilem], <sup>k</sup> et ut germinet herbæ viror? Quis est pluvie pater, vel <sup>l</sup> quis est qui genuit stillas roris? De cuius utero procedit glacies : aut pruina in cælo quis genuit, quæ descendit sicut aquæ [Al. æque] flumen? aut faciem impij quis tabefecit? aut intellexisti nexus Pleiadis, et septem Orionis aperuisti? <sup>m</sup> An aperies Mazuroth in tempore suo, <sup>n</sup>

et vesperum super ædificationem ejus induces? Scis <sup>o</sup> commutationes cæli, aut omnia quæ sub cælo pariter fiunt? Vocabis nubem voce, et in tremore aquæ validæ obediens [Al. obediunt] tibi? <sup>p</sup> Mittes vi fulmina, et ibunt; aut dicent tibi, quid est? Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, et varietatum scientiam? Aut quis <sup>q</sup> est qui numeret nubes sapientia, <sup>r</sup> et organa cæli in terram declinavit? Diffusus est autem sicut terra cinis, et agglutinavit eum <sup>s</sup> sicut lapidibus cubum [Al. cibum]. Aut capies leonibus [Al. leoni] escas, aut animas draconum [vel catulorum] replebis? Pavidus enim sunt in cubilibus suis, et sedent in silvis insidiantes. Quis autem præparavit corvo escam? pulli enim ejus ad Dominum clamant, errantes et [Al. clamantes et] escam quærentes. [Cap. XXXIX.] <sup>t</sup> Si cognovisti tempus pariendi tragelaphorum in petris [Al. petras]; aut partus cervarum custodisti, et numerasti menses partus earum, et dolores earum solvisti, et nutristi hinnulos earum sine metu? <sup>u</sup> Partus carum emittes? Abrumpent filii earum, <sup>v</sup> multiplicabuntur in tritico, <sup>w</sup> exhibunt, et non revertentur eis. Quis autem est qui dimisit onagrum liberum, et vincula ejus quis resolvit? Posui enim <sup>x</sup> tabernaculum ejus desertum, <sup>y</sup> et habitacula ejus saluginem. Irridens multitudinem civitatis, et querelam exactoris non audiens. <sup>z</sup> Consideravit montes pascuæ suæ, <sup>aa</sup> et post omne viride quærit. Volet autem monoceros servire tibi, aut dormire super præsepe tuum; aut [Al. et] alligabis in loris jugum suum, aut ducet tibi sulcos in campo? Confidis autem in eo, quia mutata est virtus ejus, aut dimittes [Al. dimittis] ei

<sup>a</sup> Apud Augustinum *Apprehendere*, et *excute* : nam quod *pennis*, pro *pinnas*, sive *pennas* legitur, typographorum puto esse vitium. Pro eo autem quod deinde sequitur *animal*, eodem Augustino et Gr. ζῷον suffragant, vitiose Martian. legerat *anima*, ut et paulo post *fecisti*, pro *posuisti*, juxta Gr. ἔθου.

<sup>b</sup> Augustinus post LXX, *figurasti animal*. MART.

<sup>c</sup> Illud *quæque* nos ex Augustino supplimus, ita cum primis Gr. jubente textu, πῶση ἡντις ἰστίη. Novit vero et Martian. hanc Hipponensis episcopi lectionem, sed mirum plane, qua eam de causa repudiet. Melius, inquit, legitur in ms. juxta Hebr. הַלְלָה *Hullah*, id est, *tota ipsa*, nempe, *terra*. Scilicet oblitus est, ex Gr. versionem istam, non ex Hebr. derivari : nec præterea intellexit, nihil in rem suam, aut lectoris, observacionem eam esse.

<sup>d</sup> Error hic est, ni fallor, exscriptoris, qui substantivum verbum *sit*, posuit pro conditionali particula *si*. Ita igitur legendum : *aut quis tenebrarum locus. Si duces me*, etc. Huic lectioni consentiunt LXX et Augustinus. MART.

— Antea corrupte legebatur, *locus sit* : tum τῆς αἰτίας appositæ, *Duces me*, etc. Emendavimus vero nōdum ad librorum omnium, et cum primis Græci fidem; sed et ipsius Martian. mentem, ut in notis monuerat.

<sup>e</sup> Addit Augustinus *tibi*; quam vocem cum in Græcis codicibus invenias, et malis in Latium adoptare, obelo tamen prænotabis, quod in Hebraico non sit. Leviora quædam infra emendantur.

<sup>f</sup> Aliter Augst. : *Et quis est qui peperit glebas roris*. In Gr. quoque varians est lectio, *glebas*, pro *stillas*, βῶλες, pro *σπογγές*, quarum utramque retinet codex Alexandrinus; nec tamen dicere ausim,

quam ipse S. interpres prætulit : aut si alteram ad libri oram ipsemet annotavit.

<sup>g</sup> Vitiose legerat Martian. *commotiones*, contra Græcum τροπῆς, *commutationes*, quemadmodum et Augustinus legit : tunc omnium erat pro omnia, iidem contradicentibus libris.

<sup>h</sup> Legebatur hoc loco S. Augustinus, *mittes vi flumina, et ibunt* : quæ profecto sensum Scripturæ legentibus tollunt. Quare nostræ editioni ac Vulgatæ Latinæ prorsus adhærendum, ne errores librorum æque nobis imponant, ac sanctissimo Doctori. MART.

<sup>i</sup> Voculus, *est qui*, nos ex Augustino suffecimus concinente Gr. textu, τὸς δὲ ὁ ἀρδύων, etc. Qui subsequitur asteriscus unum puto vocabulum *organa* illustrat, quod puto ex Symmacho suffectum esse, non enim in aliis Græcis libris habetur nisi οὐρανόν, *cælum*. Denique pro *declinavit*, quod ex ejusdem Augustini et Græci textus auctoritate rescripsimus, Martian. legerat *declinet*.

<sup>j</sup> Mendosus est locus iste tam in ms. nostro, quam apud S. Augustinum. In ms. legitur, *sicut lapidibus civium* : in annotationibus autem S. Augustini, *sicut lapidibus cibum*. Sic unusquisque veterum scriptorum posuit quod intelligebat, non quod inveniebat. *Cubum* itaque restitimus juxta id quod in LXX legimus ὡσπερ λίθου κύβου : hoc est *sicut lapide cubum*. MART.

<sup>k</sup> Minus bene erat penes Martian. duobus verbis *et ibunt*. Nos cum Augustino fecimus, et Gr. ἔξελύσσονται : quibuscum etiam eis deinde rescripsimus, pro *ad eas*.

<sup>l</sup> Penes Augustinum *habitaculum desertum, et habitacula*, etc.

opera tua? aut [Al. et] credes ei \* qu'a reddet tibi aementem, \* et in arcam tuam inferet? \* Penna struthionum mixta est alis herodionis et accipitris, \* et relinquit [Al. reliquit] in terra ova sua, \* et in pulvere calefit. \* Ut oblita est, quia pes dispersit [Al. disperdet] ea; \* et bestia<sup>b</sup> agri concolebunt ea. \* Obduravit contra filios suos, ne sint ejus. \* Frustra laboravit absque ullo timore, \* quia despexit eam Dominus [Al. Deus] in sapientia, \* et non distribuit ei intellectum. \* Cum tempus fuerit, in altum se levabit [Al. evolabit], \* et deridebit [Al. irridebit] equitem, et ascensorem. : An tu circumdedisti equo virtutem, et inseruisti collo ejus hinnitum, et circumposuisti ei arma? Et<sup>c</sup> gloriae pectoris ejus, audacia. Prodiens in campo luxurians, et procedit in praelium [Al. praelio] cum virtute: occurrensque jaculo contemnit, nec se avertit a ferro. Super ipsum autem gaudet arcus et gladius, \* lancea, et hastaque tremore. : Et iracundia evertit [Al. vertit] terram, nec credit, donec clanguerit [Al. clamaverit] tuba. Cum autem tuba cecinerit, dicet, euge. Et procul odoratur pugnam; tonitruum docum et clamorem. Numquid in sapientia tua plumescit accipiter, \* expansis pennis immobilis, \* respiciens ad austrum? : aut [Al. ac] tuo praecepto exaltatur aquila; et vultur super nidum suum in petra sedens morabitur \* in summitate petrae, et in caverna? : et cum ibi fuerit, quarit escas \* longe oculi ejus prospiciunt [Al. respiciunt], \* et pulli ejus volutantur in sanguine. Ubi cumque fuerint cadavera, statim [Al. confestim] reperiuntur.

\* Et adjecti Dominus, et locutus est ad Job : Numquid qui disputat cum Omnipotente, quiescet : arguens Dominum respondebit ita?

RESPONDENS AUTEM JOB, DOMINO DIXIT :

\* Quid<sup>f</sup> ergo judicor → commonitus et increpatus a Domino → audiens talia : cum nihil sim? quod responsum dabo? Manum ponam ad os meum. Semel locutus sum, iterum non adjiciam.

RESPONDENS AUTEM DOMINUS JOB DE TURBINE, AIT :

[Cap. XL.] Nequaquam. Sed accinge tamquam vir lumbos tuos. Interrogabo te, tu vero responde mihi. An abnuis iudicium meum? aut putas me aliter tibi

A locutum fuisse, quam ut appareres Justus? An brachium contra Dominum tibi est, aut vocibus contra illum tonas? assume igitur altitudinem et virtutem, gloriam et honorem vestire. Emitte in iracundiam angelos, et omnem injuriosum humilia. Videns omnem superbum exstinguo. Contere impios statim, et absconde sub terra simul, faciesque eorum imple ignominia : ita demum confitebor, quia salvare te potest dextera tua. Sed ecce bestia quam feci apud te, fenum sicut boves edit. Ecce virtus ejus in lumbis \* ejus : et potentia \* ejus : super umbilicum ventris. Et erexit caudam sicut cypressus, et nervi ejus implicati sunt, et costae ejus costae aerae, et spina ejus ferrum est fusile. Hoc est initium figmenti Domini, quod fecit. Illudatur ab angelis ejus. Ascendens autem in montem praeceptum, fecit gaudium quadrupedibus in tartaro. Sub omnimodis arboribus dormit, secus junctum, et calamum, et carlicem; et obumbrantur in eo arbores magnae, cum stirpibus, et virgultis torrentis. \* Si fuerit inundatio, non timebit \* securus est, cum illis fuerit Jordanis in os ejus. \*<sup>h</sup> In oculo suo suscipiet eum. Torto vertice, pertendit nares. : Adduces autem draconem in hamo? Pones capistrum circa nares ejus, \*<sup>i</sup> sigillabis circumulum in ore ejus, et forcipe pertundes labium ejus? Loquetur autem tibi preces et obsecrationes blande: et ponet testamentum tecum, et accipies eum servum sempiternum; et ludes de eo sicut de ave, aut alligabis eum sicut passerem infantulo? Saginantur in eo nationes, et partiuntur eum Phœnicum gentes. Et omnes naves si conveniant, non portabunt corium caudae ejus \* et in navibus piscatorum caput ejus. : Impones autem ei manum recordatus pugnae, quae sit in ejus corpore, et amplius non fiat. [Cap. XLI.] Non vidisti eum, neque in his quae dicuntur, miratus es; nec timuisti quod prae paratum est mihi. Quis enim est qui mihi resistat, aut quis mihi resistet, et sustinebit? Si omne quod sub caelo est, meum est? \* Non tacebo propter eum, \* et sermo virtutum miseretur aequalis sui. : Quis denudabit faciem vestitus ejus, aut in duplicatione thoracis ejus, quis intrabit? Portas vultus ejus quis aperiet? Circa dentes ejus est timor, et in praecordiis ejus scuta aera. Colligatio ejus sicut

<sup>a</sup> Vitiose Martian., in arcam, contra Graecum textum D *Deum*, pro *Dominum*.

<sup>b</sup> Partim ex Augustino, partim ex Graeco textu locum hunc restitimus. Nomen *agri*, quod uterque, iusmo et libri omnes retinent, deerat. Caeterum Augustinus minori numero praefert, *bestia agri conculcabat*. Praecedentes quoque asteriscos aliquot supplēvimus, atque infra unum qui abundaverat expunximus.

<sup>c</sup> Erat in recto *gloria*, pro *gloriae*, quem casum una praeferrunt Augustinus et Graecus *δέξα*.

<sup>d</sup> Perperam, ac nullo ferme sensu legit Martianus *ex passis pennis*, pro *expansis*, etc., juxta Augustinum et Graecum sensum, ad quos textus, et quoque copulam post asteriscum expunximus.

<sup>e</sup> Aliter apud Augustinum : *Respondit Dominus, et dixit, Numquid*, etc.; tum *quiescit*, pro *quiescet*, et

*Deum*, pro *Dominum*.

<sup>f</sup> Malim pro *ergo* rescribi *ego*, juxta Graecum *ἐγώ*. Pro *judicor* legit August. *judicer*. Obelus autem pro asterisco his verbis in Alexandrini codicis edit. praefigitur. Nos finalia puncta, quae male verbis, cum nihil sim, postponebantur, iisdem praeposimus juxta Hebraicam veritatem.

<sup>g</sup> Finalia puncta, quae deerant et quibus unum, *ejus*, pronomen asterisco illustrari ostenditur, nos utroque in loco ascripsimus.

<sup>h</sup> Deerant hi duo posteriores asterisci, et finalia puncta, quae juxta Alexand. cod. nuperam editionem suffecimus.

<sup>i</sup> Pro *sigillabis* uno verbo, malim equidem duobus seorsim legi, *si ligabis*, aut quid simile : unamque adeo particulam si asterisco praenotari. Et vero in Graeco est, *ἰσθλάς*. Leviora infra castigantur.

zirimitis lapis. ✱ Unus uni adhæret, ✱ et spiritus A nuntiavit mihi quæ nesciebam, r : magna et mirifica quæ non moram? Audi me, Domine, ut et ego loquar; interrogabo te, tu vero doce me. Auditum quidem auris audiebam te prius: nunc autem oculus meus videt te. Ideo despexi memetipsum et distabui, et æstimavi terram et cinerem h. Factum est autem postquam Dominus locutus est omnia verba hæc ad Job.

In collo ejus habitat fortitudo, et ante eum currit perditio. Carnes corpori ejus adhærent ✱ circumfusæ ei, et immobiles. : Cor ejus obduru it sicut lapis, et stat sicut incudo infatigabilis. Et cum se converterit, timor est bestiis quadrupedibus sævientibus super terram. Si occurrerint ei lanceæ, nihil facient ei ✱ hastæ elevatio, et thoracis. : Reputat enim paleas ferrum, et sicut lignum putre æs, non vulnerabit eum sagitta ærea. Ducit balistam tanquam fenum, sicut stipulam æstimabit malleum. [d Aquas æstimat lapides, fundæ jactus ut fenum] et deridet trementem hastam. Cubile ejus sudibus ferreis præcutis, et omne aurum maris sub eo est, sicut lutum immensum. Fervescere facit abyssum sicut vas æneum: æstimat mare sicut e deletum; et tartarum abyssi sicut captivum. ✱ Computavit abyssum quasi in deambulacrum: non est quidquam super terram simile ei, factum ad illudendum ab angelis meis. Omne altum videt, et ipse rex omnium quæ in aquis sunt.

[Cap. XLII.] Respondens autem Job Domino, dixit: Scio quia omnia potes, et impossibile tibi est nihil. Quis est enim qui abscondat a te consilium, parcens verbis te putet celare? Quis vero

\* LXX, ὡς περ σμυρίτης, sicut smyrites. Alii legunt σιδηρίτης, sideritis. Crediderim exscriptorem pro smyritis, legisse zirimitis. MART.

— Videtur rescribendum smyrites juxta Græcum σμυρίτης, quemadmodum et Martianus conjecerat. Qui subsequuntur asterisci suis locis sunt a nobis constituti.

b In instanti rectius habet Gr. ἐκπορεύονται, et διακρίπτονται, exeunt, et disperguntur, quæ obiter notamus, neque enim hæc persequi vacat.

c Neque hoc additur in Gr. verbum accendit, pro quo etiam legi malim accendit, ut et procedit pro procedet. Qui infra est asteriscus, ex Græca editione codicis Alexandrini suppletur.

d Hæc, quam uncinis inclusimus, pericope. Aquas æstimat lapides, fundæ jactus ut fenum, si quid video, gemina est interpretatio ejus quæ præcedit, sententiæ, non vulnerabit enim sagitta ærea: ducit balistam tanquam fenum, ex varia codicum lectione hujus loci, et verborum aliquot interpolatione derivata. Certe non nisi semel habetur sive in Hebr. sive in ipso Gr. textu, ac versionibus exinde expressis: nec quæ alteri huic lacinæ respondeant in originalibus libris invenias. Facile vetus hæc est Latina ante Hieronymum interpretatio, quæ ad libri oram privata eruditionis gratia primum ab studioso aliquo apposita, postea ab imperito antiquario contextui tenere subijuncta est atque assuta. Nos id modo licere duximus, ut ipsa assumenti ejus verba uncinis concluderemus.

e In Gr. est ὡς περ ἐξάλειπρον, quod Latine reddas, sicut alabastrium, seu vas unguentarium: sic enim interpretantur lexicographi veteres, et cum primis Pollux laud semel. Τὸ δὲ ἀργύριον, ὃ τὸ μύρον ἐστίν, γινῆρ προστοικῶς, ἐξάλειπρον ἐκάλειτο. Vas autem, cui

nuntiavit mihi quæ nesciebam, r : magna et mirifica quæ non moram? Audi me, Domine, ut et ego loquar; interrogabo te, tu vero doce me. Auditum quidem auris audiebam te prius: nunc autem oculus meus videt te. Ideo despexi memetipsum et distabui, et æstimavi terram et cinerem h. Factum est autem postquam Dominus locutus est omnia verba hæc ad Job.

DIXIT DOMINUS AD ELIPHAZ THEMANITEN :

Peccasti tu et duo amici tui. Non enim locuti estis coram me verum quidquam sicut servus meus Job. Et nunc sumite ✱ vobis i : septem vitulos et septem arietes, et ite ad servum meum Job, et faciet hostias pro vobis. Job famulus meus orabit pro vobis, quia nisi facies ejus mihi esset accepta, et nisi B propter eum, perdidissem vos. Non enim locuti estis : ad ✱ me ÷ i verum adversus famulum meum Job.

Et abiit Eliphaz Themanites, et Baldad Sauchites, et Sophar Minæus; et fecerunt sicut præcepit illis Dominus. Et solvit peccatum eorum propter Job. Dominus vero auxit conversationem Job. Et cum orasset etiam pro amicis, remisit illis peccatum. Et dedit Dominus duplicia omnia quæ habuerat prius Job. Audierunt autem omnes fratres ejus et sorores omnia quæ acciderant ei, et venerunt ad eum, et omnes qui eum noverant a principio. Et cum bibissent, et comedissent apud eum k panem in domo ejus, consolati sunt eum, et mirati sunt in omnibus malis, quæ induxerat Dominus super eum. Et dedit ei unusquisque agnam unam; et l vir in aurem auream unam. Dominus autem benedixit no-

unguentum incrast, phialæ non absimile, Exaleiptron dicebatur. Concinnunt et Græci Script. Interp. antiqui, et præsertim Aquila, qui μυριψτήριον, transtulit, quod est vas unguentarium, et ipsemet Hieron. in sua ex Hebraico versione, ubi quasi ollam vertit. Quod igitur hic redditur deletum, non alia de causa est, quam quod ab ἐξάλειψο verbo, quod sonat delere, ἐξάλειπρον lectum est perquam simili voce et scriptura, pro ἐξάλειπρον, sive illud Græci amanuensis vitium fuerit in proposito exemplari, sive properantis oculo interpretis in legendo lapsus.

f Voces, magna et, obelo confodimus, cum tantum in Hebr. sit מַגְּדָלָהּ, id est, mirabilia. Facem nobis prætulit laudata sæpius nupera cod. Alexandrini editio.

g Interserit hic, sive repetit Gr. textus ἰμαντόν, id est, me, rectius. Quod subsequitur integrum comina, Factum est autem postquam, etc., cum in suo ms. exemplari desideraretur, suffecit Marian. ex Græco.

h Verba sequentia ad nomen Job usque ommissa sunt incuria librarii in ms. Latino nostro. MART.

i Crasiora hæc puncta, quæ solum robis pronomen asterisco illustrari docent, ac decerant penes Marian. nos ascripsimus.

j In Græco proprie est quidquam boni, οὐδὲν ἀγαθόν.

k Redolent ista versionem ex Hebr. non ex Græco, ubi aliter est, manducantes et bibentes apud eum, consolati sunt, etc. : φαγόντες δὲ καὶ πίνοντες παρ' αὐτοῦ, παρακάλεσαν αὐτόν.

l Longius iterum abuldit hic locus a Græco textu, in quo est, καὶ τετραδραχμῶν χρυσῶν ἄσημον : et tetradrachmum auri non signatum : Ex Hebr. autem sic vertit S. Pater, et unusquisque in aurem auream unam.

vissima Job, magis quam priora. Et erant pecora ejus oves quatuordecim millia, cameli sex millia, juga boum mille, asinæ pascuales mille. Et nati sunt illi filii septem, et filix tres. Et vocavit primam quidem Diem, secundam vero Cassiam, tertiam autem Cornu Amalthææ. Et non sunt inventæ mulieres a filiabus Job sub cœlo. Et dedit eis pater hæreditatem inter fratres. Visit autem Job post plagam centum quadraginta annis. † Et omnes anni vitæ ejus fuerunt ducenti quadraginta octo; † Et vidit Job filios suos, † et filios filiorum suorum quarta generatione; † b. Et defunctus est Job senex plenus dierum. † c. † Scriptum est autem resurrecturum eum cum his, quos Dominus suscitabit.

† d. Hic interpretatur de Syriaco libro, in terra

A quidem habitasse Ausitide, in finibus Idumææ et Arabiæ, et erat ei antea nomen Jobab. Et accepit uxorem Arabissam. Genuitque filium, cui nomen erat Ennon. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Esau filius filius, de matre vero Bosram, ita ut sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnaverunt in Edom, in qua et ipse regnavit regione. Prius Balaac filius Boor, et nomen civitatis ejus Dennaba. Post Balaac autem Jobab, qui vocatur Job. Post hunc Casum, qui erat dux ex Themano- rum regione. Post hæc Adad filius Barad, qui exci- dit Madian in campo Moab: et nomen civitatis ejus Gethem. Qui autem venerunt ad eum amici e Eli- phaz ex filiis Esau Themanorum rex, Baldad Sauchiorum tyrannus, Sophar Minæorum rex. :

Explicit liber Job secundum Septuaginta.

\* Septuaginta, centum septuaginta annis. Omnes au- tem annos rixit ducentos quadraginta. Ms. tamen Alex- andrinus concordat cum editione nostra in ultimo comitate, Omnes autem annos, etc., quia habet, ducentos quadraginta octo. Cæterum notari debuit obelus ad istam annorum Job summam: non enim legitur ille versiculus in voluminibus Hebræorum. MART.

b. Hæc annorum Jobi summa neque in Hebræico, neque apud reliquos interpr. exstat, ut Colbertini codicis atque alterius Regii Hexaplaris apud Mont- fauconium nota testatur: οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, οὐδὲ παρὰ τοῖς λοιποῖς. Nos itaque illam obelo con- fuditms.

c. Hic desinit Hebr. archetypum, et qui ex illo transtulerunt interpretes Græci. Quæ subsequuntur, obelo singulis quibusque versibus prænotata apud LXX et Theodotionem, ex Syriaco desumpta ha- bentur. Placet vero, quandoquidem et per inane paginæ spatium licet, veteris Vulgatæ edit. ex Græ- c. hic interpretationem hujus assumpti apponere: Scriptum est autem quoniam hic resurget cum iis, qui a Domino suscitandi sunt. Quæ sequuntur, ex Syriaco ducta sunt: Job vero habitabat in terra Us, inter ter- minos Edom et Arabiæ, et antea vocabatur Jobab. Hic duxit uxorem alienigenam (Arabem), ipsique natus est filius, dictus Ennon. Job vero erat filius Zaræ, filii filiorum Esau, et Bosra; et ipse erat quintus ab Abra- hamo (Arabes, sexus). Et hi reges, qui regnarunt in Edom, ubi Job regnavit. Primus Balaac filius Beor: Et nomen urbis istius viri Dennaba. Et post hunc, Jobab iste qui vocatur Job: et post Job, Asomi, qui erat princeps in Terra Theman. Et post eum, Adad, filius Barac, hic est qui occidit, et fugavit Madian in plavittie Moab: et nomen urbis ejus Gethem. Et ex amicis Job, qui eum convenerunt, erat Elphaz de filiis Esau, et rex Theman; Baldad rex Sauchæorum, et

B Sophar rex Minæorum.

d. Meminerit lector verborum Origenis, quibus in fronte hujus libri docebamur integram istam partem obelis notatam abesse in Hebræorum voluminibus, quamvis eam retineant Septuaginta Interpretes cum Theodotione. Porro additamentum hoc antiquissimum esse consentiunt eruditi omnes: quia mentio- nem ejus faciunt, Aristæas, Philo, et Polyhistor, teste Spanhemio in Hist. Job., c. 4. Quantæ vero fuerit auctoritatis apud Græcos, scire poteris ex præmio Catenæ Græc. PP. in Job. De eodem additamento hæc habet S. Hieronymus libro Quæstionum Hebræicarum: Male, inquit, quidam æstimant Job de genere esse Esau: siquidem illud quod in fine libri ipsius habetur, eo quod de sermone Syro translatus est: et quartus sit ab Esau, et reliqua, quæ ibi continen- tur, in Hebræis voluminibus non habentur. Hierony- mo adjungendus Polychronius qui additamenti fidem quoque elevavit his verbis: Genealogiam, quæ in fine est, quidam rejiciunt, quia in Hebræo non reperitur... Nominis similitudinem in Genealogia Esau, quæ in libro Genesios exstat, ubi Jobabi mentio fit, ansam erroris et hujusmodi scholii quibusdam præbuisse: tractuque temporis postea, quæ margini adscripta erant, in libri contextum ab aliis assumpta esse, asserunt. MART.

e. Additur præterea in Alexandrino codice is hæc non spernenda lacinia, quam Latine saltem præstat describere: Theman filius Eliphaz, præfectus Idu- mææ. Hic interpretatur ex Syriaco libro. In terra quidem Ausitide (Job) habitabat ad fines Euphratæ. Oim fuit nomen ejus Jobab. Erat autem pater ejus Zureth, ex ortu Solis. Cæterum cum de isto, tum de superiore additamento Græcorum codicum veteris- que Vulgatæ Latinæ, conferendus ipse est S. inter- pres in Qu. Hebraicis in Genesisim.

## ADMONITIO IN OPUS SUBSEQUENS.

Psalmorum volumen juxta Septuaginta Interpretes, semel atque iterum emendatum ab Hieronymo, ante annos circiter decem, J. Cari presbyteri studio ac labore, Romæ primum editum est: additis obelis et asteriscis in eo Psalterio, quod Gallicanum vocant veteres ac recentiores scriptores. Hujus eruditi Cari diligentiam in edendo duplici Hieronymi Psalterio, ut imitaremur; nonnihilque castigatius et auctius apud nos prodiret, quamplures antiquissimos codices mss. perquisivimus ad supplenda ea, quæ tum in textu, tum in signis obelo- rum et asteriscorum deesse videbantur. Sub idium ergo ministrante haud mediocri copia veterum codicum, Cari votis fecimus satis; qui eodem mss. librorum destitutus auxilio fatetur inchoatum a se opus, aliis perficiendum tradidisse. Horum, inquit, Psalmorum tituli ex mss. codicibus et Cassiodoro, quantum quidem licuit, sed non quantum oportebat ac optabamus (cum id rei plures oculatioresque viros, ac ipsos manuscriptos codi-